

Sisekaitseakadeemia
Politsei- ja piirivalvekolledž

Liisa Miil

ALAEALISELE KEELATUD TUBAKA- JA
ALKOHOLITOOTEKA TOIMIMISE VIISID PÕHJA
PREFEKTUURI NÄITEL

Lõputöö

Juhendaja: Siiri Pars, MA

Muraste 2014

LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Kolledž: Politsei- ja Piirivalvekolledž	Kuu ja aasta: Mai 2014
Töö pealkiri eesti keeles: Alaealistele keelatud tubaka- ja alkoholitootega toimimise viisid Põhja prefektuuri näitel	
Töö pealkiri võõrkeeles: Методы действия с запрещёнными для несовершеннолетних алкогольными продуктами и табачными изделиями на примере Пыхьяской префектуры	
Töö autor: Liisa Miil	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas.
Allkiri:	
<p>Lühikokkuvõtte: Töö maht koos lisadega on 44 lehekülge ja töö on kirjutatud eesti keeles. Viidatud allikate loetellu kuulub 33 allikat. Käesoleva lõputöö eesmärk on anda ülevaade alaealistelt äravõetud alkoholi- ja tubakatootega toimimise viisidest ning dokumenteerimisest – kas lähtutakse haldusmenetluslikest meetmetest korrariikkumise lõpetamiseks või süüteomenetluslikest süüteo tõendamise eesmärgil ning kas toimingud on teostatud õiguslikult korrektselt. Eesmärgi saavutamiseks antakse töö esimeses peatükis ülevaade alkoholi- ja tubakatoote mõistest ning alkoholiseaduses (AS) ja tubakaseaduses (TubS) alaealistele sätestatud keeldudest. Töö teises peatükis selgitatakse välja alaealistele keelatud alkoholi- ja tubakatoote äravõtmise regulatsioonid. Töö kolmandas peatükis selgitatakse välja peamised puudused PPA –s alaealiste AS ja TubS väärteoasjades vastavalt 2013.aastal PPA korrakaitsepolitseiosakonna (KKPO) arendusbüroo teenistuslike kontrolli kokkuvõtetes toodule. Vaadeldakse Lääne-Harju politseijaoskonna alaealiste AS ja TubS väärteoasju ja tuuakse välja, millised olid äravõetud alkoholi- ja tubakatoodetega toimimise viisid, eesmärgiga tuvastada uuritavas valdkonnas eksimused. Lisaks viiakse läbi Lääne-Harju politseijaoskonna noorsoo- ja ennetusteenistuse ametnike seas ekspertintervjuud, kus analüüsitakse ametnike teadmisi alaealistele keelatud alkoholi- ja tubakatoodete äravõtmise regulatsioonides. Uuringu käigus viiakse läbi ekspertintervjuu kuue ametnikuga. Lõputöö käigus saadi vastused uurimisküsimustele. Töös tehti uuringu põhjal järeldused ning ettepanekud olukorra parandamiseks Põhja prefektuuri Lääne-Harju politseijaoskonnale.</p>	
Võtmesõnad: alaealine, alkoholi- ja tubakatoode, korrariikkumise lõpetamine, asitõend	
Võõrkeelsed võtmesõnad: несовершеннолетний, алкогольная и табачная продукция, прекращение правонарушения, вещественное доказательство	
Säilitamise koht: Politsei- ja piirivalvekolledži raamatukogu	
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor: Aivar Toompere	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Siiri Pars	Allkiri:

SISUKORD

LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON.....	2
SISUKORD	3
MÕISTETE LOETELU	4
SISSEJUHATUS.....	5
1. ALKOHOLI- JA TUBAKATOOTEGA SEONDUVAD KEELUD ALAEALISTELE.....	7
1.1. Alkoholitoode ja tubakatoode.....	7
1.2. Keelud alaealistele seoses alkoholi- ja tubakatootega.....	10
2. SEADUSEST TULENEVAD TOIMIMISE VIISID ALAEALISELT ÄRA VÕETUD ALKOHOLI - JA TUBAKATOOTE PUHUL.....	14
2.1. Süüteomenetluse seadustikest tulenevad toimimise viisid	14
2.2. Politsei ja piirivalveseadusest ja korrakaitseadusest tulenevad toimimise viisid	18
3. UURIMISTÖÖ ALAEALISELT ÄRAVÕETUD ALKOHOLI- JA TUBAKATOOTEGA TOIMIMISE VIISIDE KOHTA.....	22
3.1. Uurimistöö eesmärk, meetodika ja valim.....	22
3.2. PPA 2013. aasta teenistusliku kontrolli kokkuvõtted.....	23
3.3. Alaealisele keelatud alkoholi- ja tubakatoodetega toimimise viisid Lääne - Harju politseijaoskonnas	25
3.4. Lääne - Harju politseijaoskonna ekspertintervjuude analüüs.....	27
3.5. Järeldused, ettepanekud	33
KOKKUVÕTE	37
PE3IOME	39
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	40
LISA. 1 NOORSOO- JA ENNETUSTEENISTUSE AMETNIKE EKSPERTINTERVJUU KÜSIMUSED.....	44

MÕISTETE LOETELU

Alaealine on alaealise mõjutusvahendi seaduse (AMVS) § 2 järgi 7-18-aastane isik.

Korrarikkumine on avaliku korra kaitsealas oleva õigusnormi või isiku subjektiivse õiguse rikkumine või õigushüve kahjustamine (PPVS § 7³ lg 1).

Kuritegu on KarS-s sätestatud süütegu, mille eest on füüsilisele isikule põhikaristusena ette nähtud rahaline karistus või vangistus ja juriidilisele isikule rahaline karistus või sundlõpetamine (KarS § 3).

Menetlusalune isik on VTMS § 18 järgi füüsiline või juriidiline isik, kelle suhtes on alustatud väärteomenetlust.

Süütegu on karistusseadustikus (KarS) või muus seaduses sätestatud karistatav tegu, jaguneb vastavalt karistusele kuriteoks või väärteoks (KarS § 3).

Süüvõimeline alaealine on KarS § 33 kohaselt 14-18-aastane süüdiv isik.

Väärtegu on KarS-s või teistes seadustes sätestatud süütegu, mille eest on põhikaristuseks rahatrahv või arest (KarS § 3).

Vahetu oht on olukord, kus korrarikkumine leiab juba aset või on suur tõenäosus, et see kohe algab (PPVS § 7³ lg 4).

Vahetu sund on PPVS tähenduses füüsilise isiku, looma või asja mõjutamine füüsilise jõuga, erivahendiga või relvaga (PPVS § 26).

SISSEJUHATUS

Riik on kehtestanud alaealise tervise ja arengu kaitseks tubaka- ning alkoholitoodete tarvitamise keelu alkoholiseaduse (edaspidi AS) ja tubakaseaduse (edaspidi TubS) alusel. Keelu tagamiseks on sätestatud keelu rikkumise korral vastutus ning sunnivahendid korrarikkumise lõpetamiseks. Lõputöö teemaks on „Alaealisele keelatud tubaka- ja alkoholitootega toimimise viisid Põhja prefektuuri näitel“. Töö autor puutudes oma töös kokku alaealiste AS ja TubS väärteoasjadega Politsei- ja Piirivalveameti (edaspidi PPA) Põhja prefektuuri Lääne-Harju politseijaoskonnas, teostab jaoskonna siseselt alaealiste väärteoasjades kontrolli. Autor on täheldanud, et alaealiste väärteoasju menetlevatel ametnikel puudub kindel arusaam alaealistelt äravõetud keelatud tubakatoodete ning alkoholitoodete toimimise viiside kohta.

Alaealisel alkoholi- või tubakatoote avastamisel on politseiametniku toiminguks selle hoiulevõtmise korrarikkumise lõpetamiseks ja ohu tõrjumiseks või asitõendina väärteo tõendamiseks. Töö uudsus seisneb selles, et varasemalt pole tehtud PPA -s uuringuid ega analüüse alaealistelt seadusega keelatud alkoholi- ja tubakatoodete äravõtmise toimimise viiside kohta väärteomenetluses või haldusmenetluses.

Uurimisprobleemiks käesolevas töös on töö autori kahtlus, et alaealiste AS ja TubS väärteoasjades puudub endiselt seadusega kooskõlas olev praktika ning seda vaatamata kontrollimistele ning selle järgsele tagasisidele kõikidele menetlejatele.

Autorile teadaolevalt teostas PPA korrakaitsepolitseiosakonna (KKPO) arendusbüroo planeerimistalitus 19.03.2013.aastal teenistuslikku kontrolli Lääne-Harju politseijaoskonna alaealiste väärteoasjades, kus pöörati tähelepanu, et alaealiselt ära võetud keelatud tooted on võetud hoiule asitõendina või ohu tõrjena, kuid puudub hilisemalt väärteoasjas märge, mis antud tootest edasi sai. Samuti toodi välja, et väärteoasjades puudub märge alaealistelt äravõetud suitsuga või tubakaga toimimise kohta. (Teenistusliku kontrolli kokkuvõte 19.04.2013...15.12.2013)

Analüüsid alaealiste AS ja TubS õigusrikkumiste väärteomenetlusi Lääne-Harju politseijaoskonnas, on autor seadnud töö eesmärgiks anda ülevaade alaealistelt äravõetud alkoholi- ja tubakatootega toimimise viisidest ning dokumenteerimisest – kas lähtutakse haldusmenetluslikest meetmetest korrarikkumise lõpetamiseks või süüteomenetluslikest süüteo tõendamise eesmärgil ning kas toimingud on teostatud õiguslikult korrektselt.

Eesmärgi saavutamiseks püstitab lõputöö autor järgnevad uurimusküsimused:

- 1) Mis on alkoholitoode ja tubakatoode ning millised on keelud alaealistele AS –s ja TubS –s?
- 2) Kuidas on reguleeritud seadusandja poolt alaealistelt äravõetud tubaka- ja alkoholitoodetega toimimine?
- 3) Millised on peamised puudused PPA –s alaealiste AS ja TubS väärteoasjades, vastavalt PPA KKPO arendusbüroo 2013. aasta teenistuslike kontrolli kokkuvõtetes toodule?
- 4) Milline on Lääne-Harju politseijaoskonna praktika alaealistelt äravõetud tubaka- ja alkoholitoodetega pool aastat enne ja pärast teenistuslikku kontrolli?
- 5) Millised on Lääne-Harju politseijaoskonna alaealiste väärteoasjades äravõetud tubaka- ja alkoholitoodetega toimimise viiside nõuete mittejärgimiste põhjused?

Lõputöös kasutab töö autor kvalitatiivset uurimismeetodit ning järgnevaid uurimisülesandeid:

- 1) Selgitada välja alaealistele alkoholi- ja tubakatoodetega seonduvad keelud, keelatud toote äravõtmise regulatsioonid ning 2013.aastal teenistuslike kontrollide käigus avastatud eksimused;
- 2) Analüüsida Lääne-Harju politseijaoskonna alaealiste AS ja TubS väärteoasju ja tuua välja, millised olid äravõetud alkoholitoodetega ja tubakatoodetega toimimise viisid;
- 3) Teostada Lääne-Harju politseijaoskonna AS ja TubS väärteoasjade vaatlus eesmärgiga tuvastada uuritavas valdkonnas eksimused;
- 4) Analüüsida Lääne-Harju politseijaoskonna noorsoo- ja ennetusteenistuse ametnike teadmisi alaealistele keelatud alkoholi- ja tubakatoodete äravõtmise regulatsioonides ekspertintervjuude põhjal;
- 5) Ettepanekud olukorra parandamiseks alaealistelt AS ja TubS väärteoasjades äravõetud alkoholi- ja tubakatoodete dokumenteerimisel.

1. ALKOHOLI- JA TUBAKATOOTEGA SEONDUVAD KEELUD ALAEALISTELE

Riik on kehtestanud alaealise kaitseks keelunormid ning nendest kinnipidamise eesmärgil näinud ette ka vastutuse. Alaealiste puhul on pidanud riik vajalikuks näha ette alaealise karistamise nii alkoholitoote kui ka tubakatoote tarvitamise eest. AS ja TubS olevad keelud on seadusandja poolt sätestatud esmajärjekorras alaealise tervise ja normaalse arengu kaitseks.

Lõputöö autor annab käesolevas peatükis ülevaate alaealistele alkoholi ja tubaka tarvitamise ja omamisega seonduvatest keelunormidest ning nende eesmärkidest.

1.1. Alkoholitoode ja tubakatoode

Eesti kuulub alkoholi tarbimisharjumuste poolest riikide hulka, kus tarbimine on kõrge ja liigtarbimisest tulenevad kahjud on suured. Seega ei saa alkoholi vaadelda kui tavalist toidukaupa ning alkoholi tarbimisega kaasnevate kahjude vähendamiseks on tarvis järjekindlat tegutsemist ning avaliku, era- ja kolmanda sektori koostööd. Nimetatud asjaolust tulenevalt on alkoholipoliitika eesmärkideks laste ja noorte alkoholitarbimise ning sellest tulenevalt kahjude vähendamine. (Terviseinfo...22.01.2009)

Noortele on eeskujuks nende lähedased ning neid ümbritsevad sõbrad ja tuttavad, kellega koos aega veedetakse. Kui noor näeb, et tubaka tarbimine ühiskonnas on vastuvõetav, siis suure tõenäosusena asub ka noor neid tarvitama ning seda juba varajases eas, teadmata alkoholi- ja tubakatoodete mõistete sisu ega ka nende kahjulikkust tervisele.

Alkoholi puhul on tegemist toksilise ainega, mis on otseselt või kaudselt seotud enam kui 60 pika- või lühiajalise haiguse või tervisehäirega, mis põhjustavad kas surma või olulist elukvaliteedi langust. Eesti meditsiinilise surmapõhjuste registri hulgas on kolm otseselt alkoholi kuritarvitamisest põhjustatud diagnoosi, milleks on maksa alkoholtõbi, alkoholi liigtarvitamisest tingitud psüühika- ja käitumishäired ning alkoholimürgistus. (Halingavald...18.03.2014) Autori arvamusel tuleb noorte ja laste ennetustööga tegeleda juba

varakult. Noortele tuleb selgitada läbi lastevanemate ning õppeainete neile seadusandja poolt seatud keeldusid alkoholi ja tubakaga ning nende keeldude põhjusi.

Alkoholitoodetega seonduvad mõisteid on selgitatud kahes seaduses. AS § 2 tähenduses on alkohol piiritus ja muu alkoholne jook või toidugruppi mittekuuluv, kuid etanooli sisaldav vedelik või aine. Alkoholi puhul on tegemist toidugrupiga, mille moodustavad piiritus ja alkohoolsed joogid (AS § 2 lg 1). Piiritus on põllumajandusliku päritoluga kääritamisel ja sellele järgneval töötlemisel saadud vedelik etanoolisisaldusega alates 96 mahuprotsendist (AS § 2 lg 2). AS § 2 lg 3 järgi on alkoholiseks joogiks õlu etanoolisisaldusega üle 0,5 mahuprotsendi ja muu joomiseks mõeldud vedelik etanoolisisaldusega üle 1,2 mahuprotsendi. (Alkoholiseadus, 19.12.2001)

Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse (edaspidi ATKEAS) § 12 lg 1 järgi on alkohol õlu, vein, kääritatud jook, vahetoode ning muu alkohol. ATKEAS § 12 lg 6 järgi nimetatakse muuks alkoholiks toodet, mille etanoolisisaldus on üle 1,2 mahuprotsendi ning mille etanoolisisaldus on üle 22 mahuprotsendi (Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadus, 04.12.2002).

Võrdluses alkoholipoliitika eesmärkidega, milleks on laste ja noorte alkoholi liigtarbimise vähendamine, tuleb suurt rõhku panna ka tubakatoodete tarvitamise vähendamisele.

Sigaretid on Euroopa Liidus kõige levinum tubakatoode. Enamik inimesi teab, et sigarettide suitsetamine on kahjulik, kuna nende suits sisaldab tuhandeid ühendeid, millest paljud on mürgised. Samal ajal ei pruugi inimesed olla kursis sellega, et suurem osa tubakatootjaid lisab sigarettidesse peale tubaka ka muid koostisaineid, mis mõjutavad suitsu keemilist koostist. Lisandid on tootjate poolt teadlikult tubakatoodetesse lisatud ained, mille eesmärk on muuta toksilised tubakatooted ostjatele enam maitsvamaks ja vastuvõetavamaks. (Kliinikum...18.03.2014)

Oht alaealistele tubakatoote maitse meeldivamaks muutmisel võib seisneda selles, et eelnevalt ebameeldiva maitsega olnud toode on tehtud meeldivaks. Autoril on olnud oma praktilises töös kokkupuuteid juhtumitega, kus alaealised on tarvitanud isevalmistatud tubakatooteid. Paljudel juhtudel ei pruugi toode koosneda tubakataimest, vaid võimalikest muudest

taimsetest jäänustest. Seega ei tea paljud noored, millega täpsemalt nad oma tervist kahjustavad.

TubS § 3 lg 1 järgi on tubakatoode, kas täielikult või osaliselt tubakast valmistatud toode suitsetamiseks, närimiseks, imemiseks või ninna tõmbamiseks. Tubakatooteid jaotatakse suitsetatavateks ja suitsuvabadeks tubakatoodeteks (§ 3 lg 2). TubS § 7 järgi on suitsetamine sigareti, sigari, sigarillo või suitsetamistubaka eesmärgipärane tarvitamine sõltumata asjaolust, kas ja millist vahendit selleks kasutatakse. (Tubakaseadus, 04.05.2005) ATKEAS § 15 alusel on tubakas taim perekonnast *Nicotiana* ning § 16 lg 1 järgi on tubakatoode sigar, sigarillo, sigaret, suitsetamistubakas ja närimistubakas.

Eesti Tervise Arengu Instituudi poolt on koostatud loetelu suitsuvabadest tubakatoodetest, kuna need tooted ei ole valmistatud tubakataimest ning nende suitsetamine ning manustamine ei ole seadusega reguleeritud. Selle ülevaate alusel kuuluvad suitsuvabade tubakatoodete hulka nuusktubakas ehk snuff, huuletubakas ehk snus, närimistubakas, gufka, beetel ja kreemjas nuusktubakas. (Terviseinfo...11.10.2013)

Samuti on viimaste aastate jooksul kogunud suurt populaarsust nikotiini manustamise seade nimega e-sigaret. E-sigaretiga ei pruugita kasutada nikotiinisisaldusega vedelikke, kuid tegemist on tubakatootega sarnase tootega, mida võidakas kasutada nikotiinisisaldusega vedelike tarbimiseks (Tubakaseaduse ja reklaamiseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri, 28.10.2013).

Autorile teadaolevalt on noorte seltskondades muutunud e-sigareti kasutamine populaarseks noorte seas. Samuti on juba aastaid tarvitusel vesipiibud, mida kasutatakse kas narkootiliste ainete- või tubakatoodete manustamiseks. E-sigaretide, vesipiipude kui ka muude suitsuvabade toodete kohta puuduvad normid, mis keelustaksid nende toodete kasutamise alaealisele. Probleemi on püütud lahendada tubakaseaduse ja reklaamiseaduse muutmise seaduse eelnõuga. Tubakatoodetega sarnaste toodete all mõeldakse eelnõus alternatiivtooteid tubakatoodetele nagu taimsed sigaretid, elektroonilised nikotiini manustamise seadmed ehk e-sigaret ning erinevad materjalid veispiibutubaka asendamiseks, tooted mille kasutamisel imiteeritakse tubakatoodete tarvitamist. Plaanis on keelustada nende toodete tarvitamine, omandamine ja omamine, samuti nende toodete alaealisele müügiks pakkumine ja müümine

ning nende toodete reklaam. Muudatused on suunatud alaealiste tervise kaitsele. (Tubakaseaduse ja reklaamiseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri, 28.10.2013)

1.2. Keelud alaealistele seoses alkoholi- ja tubakatootega

Alaealised on ühiskonnas vähem kaitstud liikmed, mistõttu seadused ning nende rakendajad peavad avaldama mõju, et neist areneksid terved ning seadusekuulekad kodanikud, samal eesmärgil on kehtestatud alaealiste mõjutusvahendite seadus (edaspidi AMVS).

AMVS § 1 lg 2 alusel kohaldatakse mõjutusvahendeid alaealisele, kes on alla 14 aastasena sooritanud õigusvastase teo ning kes on 14-18-aastasena sooritanud süüteo. Mõjutusvahendid on sätestatud AMVS § 3 –s. (Alaealise mõjutusvahendite seadus, 28.01.1998)

Töö autori seisukohal on oluline, et süüteomenetluse raames lähtutakse alaealistega suhtlemisel inimlikkusest ning individuaalsest lähenemisest. Menetluse raames tuleb tagada alaealisele võimalikult leebed tingimused, selleks, et ta mõistaks oma tegude tagajärgi, mitte ei kujundaks negatiivset suhtumist riigivõimu esindajate suhtes. AMVS § 7 lg 1 järgi on mõjutusvahendi eesmärgiks kaasabi osutamine alaealise õiguserikkuja resotsialiseerumisele ning alaealise järgnevate võimalike õiguserikkumiste ennetamine.

Riigikohtu kriminaalkolleegium on toonud lahendis nr 3-1-1-43-06 välja, et alaealise mõjutamise eesmärgiks on esmajoonel alaealise kasvatamine, aga mitte karistamine. Karistuse mõistmisel tuleb seetõttu tähele panna, et see kujundaks alaealises arusaama ühiskondlike normide sidususest ka tema suhtes ning ei muutuks takistuseks tema ühiskondlikul integreerumisel. Alaealise puhul peab arvestama, et tema arusaamisvõime võib olla piiratum täisealisest. Alaealine võib aru saada, et tegu on keelatud, kuid see ei tähenda, et ta oleks võimeline täielikult oma käitumist sellele arusaamale vastavalt juhtima. Mitte alati pole alaealine võimeline mõistma seost teo ja tagajärje vahel.

Autori seisukohalt tuleks alaealiste kasvatamisel lähtuda esmalt tema mõjutamisest mõjutusvahendite abil. Juhul, kui nendest ei piisa, siis tuleks võtta kasutusele meetmed karistusseadustikus ning väärteokoosseise ettenägevates seadustes.

Isiku süüvõime on sätestatud karistusseadustiku (edaspidi KarS) § 33- s, millele vastavalt on isik süüvõimeline, kui ta on teo toimepanemise ajal süüdiv või vähemalt neljateistaastane (Karistusseadustik, 06.06.2001). Süüvõime kujutab endast isiku võimet teada ühiskonnas kehtivaid norme ja juhtida oma käitumist vastavalt nendele normidele. Süüvõime tähendab võimet saada aru oma teo ebaõigsusest. Isik, kes ei ole 14 aastat vana, on küll süüvõimetu oma ea tõttu, kuid mitte süüdimatu (§34). (J. Sootak, P. Pikamäe 2009:174)

Alaealise poolt alkoholi ja tubaka tarvitamise hoidumiseks on seadusandja sätestanud AS -s ja TubS -s keelud, mille rikkumise eest on võimalik alaealist vastutusele võtta. Seaduseandja on näinud ette AS §-s 46 alusel alaealisele keelu tarvitada alkoholi. Keelu rikkumise eest on võimalik alaealist karistada AS § 71 järgi rahatrahviga kuni 10 trahviühikut.

Oma praktilisest kogemusest on autor kokku puutunud juhtumitega, kus alaealistele on alkoholitoode olnud kättesaadav läbi täisealiste isikute tegevuse. Alaealised on oma ütlustes selgitanud, et nad saavad kätte alkoholi ja tubakat oma tuttavatelt täisealistelt isikutelt, kes on nõus raha eest alkoholi ja tubakat alaealistele ostma. See tegevus on aga täisealiste poolt seadusega keelatud ning vastutus selle nõude rikkumise eest on sätestatud AS § 69 – s. (Alkoholiseadus, 19.12.2001).

Samuti on seadusandja poolt sätestatud keeld alaealisele alkoholi valdamise ja omamise kohta ning see õigusnorm on vastavalt AS -s § 47 lg 1 -le. Alaealisele sätestatud keeld omada või vallata alkoholitoodet vajab põhjalikumat lähenemist, kuna alaealise poolt on tema valduses olev alkoholitoode üldjuhul tema poolt ostetud. Eesti Vabariigi põhiseaduse (edaspidi PS) § 32 alusel on igäühe omand puutumatu ja võrdselt kaitstud. Omandit võib omaniku nõusolekuta võõrandada ainult seaduses sätestatud juhtudel ja korras üldistes huvides õiglase ja kohese hüvituse eest. Igäühel, kelle vara on tema nõusolekuta võõrandatud, on õigus pöörduda kohtusse ning vaidlustada vara võõrandamine, hüvitus või selle suurus. Igäühel on õigus oma omandit vallata, kasutada ja käsutada. (Eesti Vabariigi põhiseadus, 28.06.1992)

Asjaõigusseaduse (edaspidi AÕS) § 32 järgi on valdus tegelik võim asja üle ning vastavalt § 33 -le on valdajaks isik, kelle tegeliku võimu all asi on. Omandiks on isiku täielik õiguslik võim asja üle (§ 68 lg 1). Omanikul on õigus asja vallata, kasutada ja käsutada ning nõuda kõigilt teistelt isikutelt nende õiguste rikkumise vältimist ja rikkumise tagajärgede kõrvaldamist. (Asjaõigusseadus, 09.06.1993) Alaealisel on AÕS –se alusel täielik võim asja

üle ning õigus kasutada ja käsutada tema valduses olevat asja. Lähtuvalt AS ja TubS põhimõttest ei saa alaealisele keelatud alkoholi- ja tubakatoode tagasi anda. Õiguslik alus alaealiselt äravõetud alkoholi või tubaka valdamiseks, kasutamiseks ja käsutamiseks on alaealise seaduslikul esindajal.

AS –s on keeld alaealisel omada või vallata alkoholset jooki (AS § 47), samuti on keelatud osta alkoholset jooki (AS § 72), kuid samas puudub AS –s alaealise vastutusele võtmise võimalus alkoholi omamise või valdamise eest. Autori hinnangul ei ole alaealise karistamine oluline, vaid tarvitamise ohu tõrjumine alkoholi äravõtmisega.

Oluline on autori seisukohal, et alaealised ning ka täisealised mõistaksid, et riik pöörab läbi järelevalve tõhustamise ning seadusandja poolt seadustes toodud keeldudega suurt tähelepanu alaealiste poolt alkoholi ja tubaka tarvitamisele. Samuti peab olema selge sõnum riigi poolt täisealistele, et alaealiste tervise kaitse on riigis prioriteediks ning alaealiste kallutamisel neile keelatud toodete tarvitamisele on karistatav.

Nii nagu alkoholi tarvitamisega on seadnud seadusandja ka keelud alaealistele seoses tubakatoodega. TubS § 27 järgi on alla kaheksateist aasta vanusel isikul suitsetamine või suitsuvaba tubakatoote tarvitamine keelatud (§ 47) ning TubS § 28 lg 1 järgi on alaealisel keelatud omandada ja omada tubakatoode. Lisaks on alaealisele keelatud müüa tubakatoode ning selle keelu järgimiseks on müüjal õigus nõuda ostjalt tema isikut tõendava dokumendi esitamist ja keelduda tubakatoote müümisest, kui dokumenti ei esitata (§ 28 lg 2). Täisealine ei tohi alaealisele tubakatoode osta, pakkuda ega üle anda (§ 28 lg 3) ning alaealisele ei tohi müüa ka tooteid, mille kuju sarnaneb tubakatoote omaga (§ 28 lg 4). Samuti ei tohi alaealist rakendada töodel, mis on seotud tubakatoote käitlemisega (§ 28 lg 5).

Lähtuvalt seadusega kehtestatud keeldudest alaealistele tubakatoodega, on seadusandja näinud ette ka vastutuse nende keeldude mittetäitmisel nii alaealistele, kui ka täisealistele. Täisealise isiku poolt alaealise ahvatlemise, ähvardamise või muu teoga mõjutamise eest alustama või suurendama tubakatoote tarvitamist või tubakatoote tarvitamisest mitte loobuma on võimalik võtta vastutusele TubS § 44 alusel. Tubakatoote käitlemisel vanusepiirangu rikkumise eest on vastutus vastavalt TubS § 45 lg 1 –le. Täisealise isiku poolt tubakatoote ostmise, pakkumise või üleandmise eest alaealisele on võimalik võtta täisealine isik vastutusele TubS § 46 alusel.

Karistusseadustiku ja sellega seonduvate teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu on algatatud Vabariigi Valitsuse poolt 09.09.2013.aastal. Lähtuvalt eelnõu seletuskirjas toodule kahjustab tubakatoodete ja alkoholitoote ostmine alaealise poolt alaealise enda huve ja seda ei saa talle karistusõiguslikult ette heita. Riik peab tagama selle, et tubakatooted ja alkoholitooted ei oleks alaealisele kättesaadavad, mitte karistama alaealist, kellel siiski õnnestub neid osta. Eelnõu seletuskirja järgi on eesmärgiks tunnistada kehtetuks TubS § 48 ning AS § 72, mille järgi oli alaealisel keelatud omandada ja omada tubakatoodet ning alkoholitoodet. (Karistusseadustiku ja sellega seonduvate teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu, 09.09.2013)

Autori hinnangul alaealiste karistamine neile keelatud toodete kättesaadavuse üle ei ole mõistlik, kuna vastutuse antud teo eest peaks siiski võtma täisealine isik või asutus, kelle kaudu alaealisel siiski õnnestub toode enda valdusesse saada.

2. SEADUSEST TULENEVAD TOIMIMISE VIISID ALAEALISELT ÄRA VÕETUD ALKOHOLI - JA TUBAKATOOTE PUHUL

Riigikohtu kriminaalkolleegiumi kohtuotsuses nr 3-1-1-43-05 on toodud välja, et kohtuväline menetleja kui süüdistusfunktsiooni kandja peab tegema kõik võimaliku tõendite kogumiseks, seda nii menetlusalust isikut süüstavate kui õigustavate tõendite osas. Vastav kohustus tuleneb VTMS § -s 4 sätestatud süütuse presumptsiooni põhimõttest, millest lähtuvalt ei ole keegi kohustatud oma süütust tõendama.

Käesoleva peatükiga annab autor ülevaate süüteomenetluse seadustikest tulenevatest sätetest alaealistele keelatud alkoholi- ja tubakatoodetega toimimise viisidest. Samuti käsitletakse, mida peetakse tõenditeks süüteomenetluses ning kuidas toimub tõendite fikseerimine. Ülevaade antakse ka haldusmenetluses toimingutes läbiviidava vallasasja hoiule võtmise ning vahetu sunni kasutamise õigusest.

2.1. Süüteomenetluse seadustikest tulenevad toimimise viisid

Kahe süüteomenetluse võrdluses võib välja tuua, et väärteomenetlus toimub eelkõige kohtuvälises menetluses, kus kohtuväline menetleja täidab nii uurimis-, süüdistus- kui ka õigusemõistmise funktsiooni, kus kogub tõendeid, koostab väärteo kohta süüdistuse ning karistab. Kriminaalmenetluses seisnevad erisused võrreldes VTMS –iga selles, et tõendeid kogub uurija, süüdistuse esitab prokurör ja karistuse mõistab kohus. (Koolmeister jt 2007:2)

Süüteomenetluse raames on oluline, et ametnikud, kellele on antud pädevus menetleda süütegusid, oleksid õigusteadlikud. Alaealiste suhtes süüteomenetluse alustamisel või alustamata jätmise otsustamisel tuleb ametnikel arvestada alaealise vanuse, isiksuse ning ka muude sotsiaalsete faktoritega. Samuti on oluline tagada süüteo toime pannud alaealisele õiglase menetluse läbiviimine. Õiglase menetluse läbiviimine on oluline, kuna alaealised ei ole teadlikud oma õigustest süüteomenetluses ega oska iseennast kaitsta nende suhtes

läbiviidavate ebaseaduslike toimingute eest. Oluline on süüteomenetluse raames selgitada alaealisele tema õigusi ja kohustusi vastavalt VTMS § 19 –le. Kohtuväline menetleja on kohustatud andma menetlusalusele isikule võimaluse end iseseisvalt kaitsta (§ 5 lg 2). Samuti peab kohtuväline menetleja võimaldama VTMS § 19 lõigetes 2 ja 3 ning § 22 lõigetes 1 ja 2 ettenähtud alustel ja korras osaleda menetluses menetlusaluse isiku kaitsjal, kuid kaitsja mitteilmumine ei peata menetlustoimingute tegemist.

Korralikkumise toime pannud alaealise puhul on tema kaitseõiguse tagamisel oluline ka seadusliku esindaja informeerimine. Korralikkumise toime pannud või abi vajavate laste kohtlemise juhendi punkti 41.1. alusel informeeritakse lapse seaduslikku esindajat väärtomenetluse alustamisest ning informeerimise kohta tehakse märge väärtetoimikusse. Sama juhendi punkti 18 alusel menetlusaluse lapsega sündmuskohal tehtavatest menetlustoimingutest (sh hoiatustrahvi määramisest) informeeritakse esimesel võimalusel lapse seaduslikku esindajat ning teavitamise kohta tehakse märge menetlustoimingu protokollis. (Korralikkumise toime pannud või abi vajavate laste kohtlemise juhend, kinnitatud Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori käskkirjaga nr 265 15.10.2010).

Kohtuvälises menetluses lasub menetlejal kohustus koguda tõendeid, mille alusel esitatakse hiljem menetlusalusele isikule ka süüdistus. Tõendite kogumise üldtingimused on sätestatud KrMS § 64 -s. Tõendeid kogutakse viisil, mis ei riiva kogumises osaleja au ja väarikust ning ei ohusta tema elu või tervist ega tekita põhjendamatult varalist kahju. Keelatud on tõendeid koguda isikut piinates või tema kallal muul viisil vägivalda kasutades või isiku mäluvõimet mõjutavaid vahendeid ja inimväarikust alandavaid viise kasutades (KrMS § 64 lg 1).

Tõendiks loetakse kahtlustatava, süüdistatava, kannatanu, tunnistaja või asjatundja ütlusi, ekspertiisiakti, eksperdi antud ütlusi ekspertiisiakti selgitamisel, asitõendit, uurimistoimingu, kohtuistungit ja jälitustoimingu protokollis (Kriminaalmenetluse seadustik, 12.02.2003).

Asitõenditega toimimine ja nende kogumine on süüteomenetluse raames pikk ja keerukas protsess, alates asitõendi äravõtmisest, vaatlemisest, pakendamisest kuni hoiustamiseni. PPA peadirektori 02.06.2011 käskkirjas nr 225 on toodud välja asitõenditega toimimine, milles on kirjeldatud asitõendite, teiste äravõetud esemete, konfiskeeritud vara, arestitud vara ning leidude käitlemine. Olulise aspektina on toodud välja käskkirja punktis 5, et asitõendina kasutatav objekt tuleb äravõtmisel nõuetekohaselt talletada, pakkida ja sildistada. Punktis 6

kirjeldatakse, et asitõend tuleb vajadusel fotografeerida ning vajadusel üksikasjalikult kirjeldada menetlustoimingu protokollis. Asitõendiga toimimise viisi juures on eesmärgiks tagada asitõendi säilimine sellisel kujul nagu ta ka esialgselt oli. Seega on oluline punktist 9 lähtuvalt valida hoolikalt asitõendi pakkimise viis ja pakkematerjal, et asitõend säilitaks oma kuju ja olemuse. (Asitõendite, teiste äravõetud esemete, konfiskeeritud vara, arestitud vara ning leidude käitlemise kord, kinnitatud Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori käskkirjaga nr 225 02.06.2011)

Selleks, et tõendada alaealise poolt AS või TubS kvalifitseeritava väärteo toimepanemist teostatakse menetlustoiminguid vastavalt VTMS § 31 –le. Seejuures järgitakse tõendamisel ja tõendite kogumisel kriminaalmenetluse sätteid (VTMS § 31 lg 1). Alaealiste AS ja TubS väärteokoosseisude puhul on tõendamisel oluline tuvastada, et alaealine omas või tarvitas temale keelatud alkoholi- või tubakatoode. Kohtuvälisel menetlejal ja kohtul on õigus nõuda füüsiliselt ja juriidiliselt isikult väärteoasja lahendamiseks vajaliku dokumendi, eseme või muu objekti esitamist (VTMS § 31 lg 2). Üheks tõendi allikaks on alaealiste väärteoasjades neilt äravõetud alkohol või tubakas. Nagu eelnevalt välja toodud on asitõenditega toimimine pikk ning aeganõudev protsess. Selleks, et säilitada alaealistelt süüteo menetluse raames äravõetud alkoholi või tubakat, on ametnike poolt teostatavaks toiminguteks alates toodete korrektne pakendamine kuni nende toodete nõuetele vastav säilitamine ja hoiustamine. Samuti tuleb hilisemalt alaealise seaduslikku esindajat informeerida tema õigusest saada alaealiselt äravõetud tubakas või alkohol enda valdusesse. Autorile teadaolevalt ei ole alaealiste seaduslikud esindajad huvitatud alaealiselt äravõetud alkoholi- või tubakatoote kättesaamisest. Autor on arvamisel, et selle põhjuseks on ebameeldiva emotsiooni ärahoidmine lapsevanema poolt.

KrMS § 124 lg 1 alusel on asitõendiks kuriteo objektiks olnud asi, kuriteo toimepanemise vahend, kuriteojäljega asi, kuriteojäljest valmistatud jäljend või tõmmis või kuriteosündmusega seotud muu asendamatu objekt, mis on kasutatav tõendamiseseme asjaolude selgitamisel. Kui asitõendina kasutatavat objekti ei ole uurimistoimingu protokollis tõendamiseks vajaliku üksikasjalikkusega kirjeldatud, tehakse asitõendi tunnuste talletamiseks selle vaatlus (KrMS § 124 lg 2). Kui asitõendiks olevat objekti on vaja täiendavalt uurida, tehakse asitõendi vaatlus (KrMS § 86 lg 2).

Kohtuvälisel menetlejal on kohustus märkida vastavalt VTMS § 74 lg 1 p 14 –le vääртеоotsuses, kiirmenetluse otsuses (VTMS § 57 lg 1 p 13) ning vääртеоmenetluse lõpetamise määruses (VTMS § 75 lg 3 p 3) asitõendina kasutatava või muu äravõetud objektiga toimimise viis.

Tartu Maakohtu 20.06.2012 aasta kohtuotsuses nr 4-12-2579 on toodud välja, et kohtul puudub alus kahelda, et kohtuväline menetleja ei oleks menetlust läbi viinud objektiivselt ega korrektselt. Menetlejal ei ole keelatud enne otsuse tegemist koguda kõikvõimalikke täiendavaid tõendeid nii menetlusaluse isiku teo kui ka isiku enda kohta. Selline teguviis on menetlejale lausa kohustuslik, et tagada seaduslik ning kõiki asjaolusid arvestav otsus. Kohtuotsuses kaebaja poolt välja toodud väide, et leitud mokatubaka padjakese suhtes oleks tulnud teha analüüs, on kohtu hinnangul põhjendamatu. Kui iga taolise vääртео puhul eeldada, et kohtuväline menetleja viiks läbi alaealise poolt omatud või tarvitatud tubakatoote suhtes ekspertiisi, et tuvastada, kas tegemist on tubakatootega TubS § 3 mõttes, on selline menetlus ressursimahukas. Arvestades süüteo eest ettenähtud karistusliigi ja määraga, ei ole kulutused otstarbekad ja vajalikud. Kohtu poolt on otsuses välja toodud, et vaatamata menetluses tekkinud menetlusaluse isiku ning tunnistaja ütluste vastuolule, kuidas menetlusalune isik omandas tubakatoote ning mis marki tubakatootega oli tegemist, ei ole selliste asjaolude tuvastamine TubS § 48 tuleneva koosseisu täitmiseks oluline, kuna TubS kohaselt on keelatud ka alaealise poolt tubakatoote omamine.

Kohtuotsuses toodud seisukohast lähtuvalt ei ole otstarbekas alaealistelt äravõetud tubakatoodete ekspertiisi saatmine, kuna tegemist on liigse ressursi kulutamisega. Autori arvamusel tuleb lähtuda siiski alaealisele seadusega sätestatud keeldudest seoses alkoholi- ja tubakatoodetega ning tõendite kogumisest, mis on vajalikud tõendamaks alaealise poolt temale keelatud toote omamist. Alaealise poolt AS –s ja TubS –s sätestatud keeldude rikkumise tõendamisel on oluline roll tunnistaja ütlustel, kus tunnistaja kirjeldab oma ütlustega alaealisele keelatud tegevust ning milles tegevus seisnes. Autori arvamusel piisab süüteomenetluses, kui politseiametnik annab omapoolseid ütlusi alaealise õigusrikkumise toimepanemise kohta. Selleks, et tegu tõendada ei ole vaja erapooletut tunnistajat.

VTMS näeb ette võimalust kasutada menetleja poolt tehtud foto, film või muu teabesalvestist vääртеоmenetluses iseseisva tõendina. Menetleja poolt menetluse käigus loodud foto, film või muu teabesalvestis on tõendiks ja seda ei pea käsitlema asitõendina ning salvestist eraldi

vaatlema. Oluline on siinkohal see, et foto, film või muu teabesalvestis võib olla vääртеomenetluses iseseisvaks tõendiks, kui see vastab VTMS § 31 lõike 1¹ punktides 1-3 sätestatule. (Vääртеomenetluse seadustiku muutmise seadus, 11.02.2013)

2.2. Politsei ja piirivalveseadusest ja korrakaitseadusest tulenevad toimimise viisid

PPVS –i peatükk 2¹ -s on kirjeldatud, et politsei ülesandeks on avalikku korda ähvardava ohu ennetamine, väljaselgitamine, tõrjumine ja avaliku korra rikkumise kõrvaldamine (§ 3 lg 1 p 1). (Politsei- ja piirivalve seadus, 06.05.2009)

Politsei täidab PPVS -i alusel avaliku korra kaitsmise ülesannet kindlaid menetluslikke vorme järgides – politsei järelevalve menetluses. Riikliku järelevalve menetlus on üheks haldusmenetluse eriliigiks. Riiklikku järelevalvet võib mõista kui täidesaatva riigivõimu asutuste tegevust, eesmärgiga hoida ära ja kõrvaldada õigusrikkumisi (tagada õigusnormide järgimine) ning kaitsta avalikku korda. PPVS defineerib politsei järelevalvet § -s 7¹ lõikes 1 kui politsei tegevust ohu ennetamise, tõrjumisel ja korrarikkumise kõrvaldamisel. Politsei järelevalve on avaliku korra kaitsmine seda ähvardavate ohtude ja juba toime pandud korrarikkumiste vastu. (Politsei järelevalve menetlus...25.03.2014)

Õigushüvedena tuleb mõista õigusnormide kaitsealas olevaid objekte, ehk neid väärtusi, mille kaitsmiseks on õigusnormid loodud. Eristatakse isikute subjektiivseid õigushüvesid (eraõigushüvesid) ja üldisi (kollektiivseid) õigushüvesid. Esimeste hulka kuuluvad eelkõige elu, tervis (sh kehaline puutumatus), füüsiline vabadus, isikule kuuluvad asjad ja muud varalised hüved. PPVS peab õigushüvedena silmas just subjektiivseid õigushüvesid. (Politsei järelevalve menetlus...25.03.2014)

Politsei üheks riikliku järelevalve eesmärgiks on alaealiste õigusrikkumiste ennetamine ning selle raames alaealiste poolt alkoholi- ja tubakatoodete tarvitamisega tervise rikkumise ärahoidmine. Alaealiste puhul on üheks olulisemaks ja vääruslikumaks subjektiivseteks õigushüvedeks nende tervis ja elu.

Alaealistele keelatud alkoholi- ja tubakatoode omamisel eksisteerib oht alaealise tervisele, kuna antud juhul võib alaealise poolt korrariikkumine aset leida lähitulevikus, kus alaealine võib temale seadusega keelatud alkoholi- või tubakatoode tarvitama asuda. Samuti võib oht tuleneda ka sellest, et alaealine annab enda valduses oleva alkoholi- või tubakatoote edasi ka teistele eakaaslastele, kellega koos asutakse neile keelatud tooteid tarvitama. Alkohoolse joogi omamine või valdamine alaealise poolt on keelatud vastavalt AS § 47 lg 1 –le ning selle pakkumine, võõrandamine või üleandmine alaealisele on keelatud vastavalt AS § 47 lg 2 –le. Käesoleval ajal on ametnikel õigus võtta ära alaealistele keelatud alkoholi- või tubakatoode korrariikkumise lõpetamiseks, kuid seadusandja poolt puudub vastutus alaealise poolt alkohoolse joogi omamise või valdamise eest, samuti siis kui süüteo menetlust ei alustata asjaolul, et subjekt on alla 14-aastane. Siis võetakse talle keelatud tooted ära haldusmenetluse raames vallasasja hoiulevõtmisega vahetu ohu tõrjumiseks, mille eesmärk on lõpetada korrariikkumine. Asitõendina võetakse ära 14- 18 aastaselt alaealiselt keelatud alkoholi- või tubakatoode süüteo tõendamiseks.

Alaealisele keelatud alkoholi- või tubakatoode äravõtmisel on politsei järelevalve meetme teostamise üheks aluseks PPVS § 7³⁹ lg 1 p 1, millest lähtuvalt on politseil õigus võtta vallasasi (alkoholi- või tubakatoode) hoiule vahetu ohu tõrjumiseks või korrariikkumise lõpetamiseks. Selle dokumenteerimine on kohustuslik PPVS § 7³⁹ lg 6 järgi. Alla 14- aastaste alaealiste suhtes kasutatakse pigem ohutõrje lähenemist. PPVS § 7³⁴ alusel võib politsei kontrollida alaealist või tema riidetust vaatlemise ja kompimise teel, tehnilise vahendi või sellekohase väljaõppe saanud teenistuslooma abil kindlustamaks, et tema valduses ei ole esemeid või aineid, millega ta võib ohustada ennast või teisi isikuid. Samuti võib alaealise suhtes, kes omab või valdab temale keelatud alkoholi või tubakat, teha PPVS § 7³⁵ lg 1 p 1 alusel isiku läbivaatust ning nõuda alaealiselt tema valduses oleva keelatud toote ette näitamist. Alaealiste puhul on vahetu oht või korrariikkumine kõrvaldatud, kui isikult on võetud ära temale keelatud alkoholi- või tubakatoode. Vallasasja tagastamine toimub ainult seaduslikule esindajale. Politsei poolt hoiule võetud vallasjas hoiab PPA (PPVS § 7³⁹ lg 2) ning reeglina teeb seda vallasasja hoiule võtnud politseiasutus. Vallasasi tagastatakse hoiulevõetud asja omanikule või seaduslikule valdajale pärast hoiulevõtmise aluse äralangemist (7³⁹ lg 4). Asja hoiulevõtmise alused on ära langenud ja isik saab asja tagasi, kui vahetu oht või korrariikkumine on kõrvaldatud.

Riikliku järelevalve eesmärgi – ohu tõrjumise või korrarikkumise kõrvaldamise – saavutamiseks tuleb üldjuhul alustada inimese suhtes kõige leebemast meetmest, minnes järkjärgult jõulisemaks. Politseiametniku oluliseks rolliks on see, et ta peab esmalt ise mõistma, millise õigushüve kaitseks on vastavad õigusnormid kehtestatud ning millist eesmärki vastavad piirangud teenivad ning oskab rikkujat väga hästi veenda õiguspäraselt tegutsema. Vahetu sunni regulatsioon lähtub riikliku järelevalve mitmeastmelisuse põhimõttest. PPVS § 26 sätestab vahetu sunni mõiste ning nimetab vahetu sunni vahendid. Vahetu sund on füüsilise isiku, looma või asja (objektid, näiteks ukse või akna) mõjutamine füüsilise jõuga, erivahendiga või relvaga (vahendid). Vahetu sunni definitsioon ei sisalda sellise mõjutamise eesmärki, kuid koostoimes PPVS § 30 lõikega 2 saab selleks olla üksnes kohustuse täitmisele suunamine. (Politsei järelevalve menetlus...25.03.2014)

PPVS § 30 lg 2 järgi võib politseiametnik kohaldada vahetut sundi juhul, kui isikule kehtiva haldusaktiga ohu tõrjumiseks või korrarikkumise kõrvaldamiseks pandud kohustuse täitmise tagamine muu haldussunnivahendiga ei ole võimalik või ei ole õigel ajal võimalik.

Töö autori praktilistest kogemustest teadaolevalt ei kasutata töös tihti PPVS § 26 järgi antud õigust kasutada vahetut sundi. Autor on arvamisel, et alaealiste mõjutamine füüsilise jõuga mõningatel juhtudel on vajalik, et takistada alaealisel süüteomenetlusest kõrvale hoidumist ning sündmuselt põgenemist. Kuid vahetu sunni kasutamisel tuleb lähtuda siiski sunni kasutamise vajalikkusest ning selle proportsionaalsusest. Vahetu sunnina on mõningatel juhtudel mõistlik ja õigusrikkumisega proportsionaalne kasutada füüsilist jõudu takistamiseks alaealisel kõrvale hoidumast süüteomenetlusest ning panna alaealist loobuma tarvitamast alkoholi või tubakat. Alaealised ei mõista tihti oma tegude tagajärgi. Alaealiste kohtlemisel vahetu sunni kasutamisel tuleks samuti lähtuda alaealise kasvatuslikest meetmetest, mitte vahetu sunnina erivahendi või relva kasutamise meetodist.

Vahetu sund kui inimeste õigustesse sekkumise kõige vahetum ja raskem vorm vajab eriti selget, hoolikalt õiguslikku regulatsiooni. Enamasti kaasneb sellega isiku puutumatus kui ühe kõige väärtuslikuma põhiseadusliku hüve piiramine. Vahetu sunni rakendamisel on võimaliku väärkäitumise raskete tagajärgede tõttu eriti suur tähtsus kaalutusõiguse õiguspärasel teostamisel. Vahetu sunni rakendamine toimub enamasti kiireloomulises ohuolukorras ja seetõttu ei saa sunni rakendamise protsess olla sellisel määral formaliseeritud. Vahetu sunni rakendamise konteksti arvestades saab selliseks haldusaktiks olla enamasti

suulises vormis antud korrakaitseametniku korraldus (HMS § 55 lubab kirjalikust vormist kõrvale kalduvaid haldusakte anda edasilükkamatu korralduse tegemiseks). Eriti oluline on rakendatava meetme proportsionaalsuse tagamine politsei järelevalvemenetlusele laienevad ka kõik haldusmenetluse üldised põhimõtted, kaasa arvatud PS -st ja HMS § 3 lõikest 1 tulenev proportsionaalsuse põhimõte. PPVS § 30 lõige 2 kui ka KorraKSE § 75 lõige 1 näevad ette, et sunni kasutamine on seotud ohu tõrjumiseks või korrarikkumise kõrvaldamiseks. (Laaring, M., „Vahetu sund kui haldussunnivahend politsei ja piirivalve seaduse ning korrakaitseaduse eelnõus“ 8 Juridica (2010), lk 551-556)

KorS § 49 lg 7 alusel võib teostada vallasasja läbivaatust juhul, kui see on vajalik seadusega või seaduse alusel kehtestatud nõuete täitmise tagamisel ohu ennetamiseks, väljaselgitamiseks või tõrjumiseks või korrarikkumise kõrvaldamiseks ning selliste nõuete täitmise kontrollimine on vallasasja läbi vaatava korrakaitseorgani pädevuses (Korrakaitseaduse muutmise ja rakendamise seadus, 19.02.2014). Vallasasja läbivaatus on vajalik ka juhul, kui süüteo menetluse raames on võetud vallasasi tõendamisesemeks ning on vajalik selle säilitamine menetluse raames kuni ametniku otsustuse tegemiseni.

3. UURIMISTÖÖ ALAEALISELT ÄRAVÕETUD ALKOHOLI- JA TUBAKATOOTEGA TOIMIMISE VIISIDE KOHTA

Käesolevas peatükis antakse ülevaade uurimuse eesmärgist, meetodikast ja valimist.

Andmeid analüüsitakse järgmiste teemade kaupa:

- PPA KKPO arendusbüroo poolt 2013.aastal teostatud teenistuslike kontrollide käigus alaealiste väärteoasjade läbivaatamisel avastatud eksimuste analüüs;
- Lääne-Harju politseijaoskonna alaealiste AS ja TubS väärteoasjade dokumendivaatlus, eesmärgiga tuvastada uuritavas valdkonnas eksimused;
- Lääne-Harju politseijaoskonna noorsoo- ja ennetusteenistuse ametnike ekspertintervjuude analüüs.

Uurimuse läbiviimiseks esitas töö autor taotluse PPA uurimistööde kooskõlastamise komisjonile PPA KKPO arendusbüroo poolt läbiviidud teenistuslike kontrollide tulemuste kasutamiseks, ekspertintervjuude läbiviimiseks ja Lääne-Harju politseijaoskonna alaealiste AS ja TubS väärteoasjade läbivaatamiseks. 04.03.2014. aastal andis Politsei- ja Piirivalveameti uurimistööde kooskõlastamise komisjon vastava loa (reg nr 1.1-14/297).

3.1. Uurimistöö eesmärk, meetodika ja valim

Uurimistöö eesmärgiks on anda ülevaade alaealistelt äravõetud alkoholi- ja tubakatootega toimimise praktikast – kas lähtutakse haldusmenetluslikest meetmetest korrarikkumise lõpetamiseks või süüteomenetluslikest süüteo tõendamise eesmärgil ning kas toimingud on teostatud õiguslikult korrektselt. Samuti on eesmärgiks anda ülevaade Lääne-Harju politseijaoskonnas alaealiste AS ja TubS väärteoasjade ning nendes äravõetud alkoholitoodetega ja tubakatoodetega toimimise viiside kohta. Uurimistöö on viidud läbi kolmes etapis ning kasutatud on kvalitatiivset uurimismeetodit.

Esimeses etapis analüüsis töö autor PPA KKPO arendusbüroo poolt 2013.aastal teostatud teenistuslike kontrollide kokkuvõtteid neljas prefektuuris (Ida -, Lõuna -, Lääne- ja Põhja prefektuur). Kokkuvõtete analüüsi kaudu annab autor ülevaate 2013. aastal prefektuuride politseijaoskondades alaealiste väärteoasjades avastatud puuduste kohta.

Teises etapis vaatles lõputöö autor töökohajärgses politseijaoskonnas alaealistega seotud AS ja TubS väärteoasju pool aastat enne (s.o 19.09.2012-19.03.2013) ja pool aastat pärast (s.o 19.03.2013-19.09.2013) eelnimetatud kontrolli. Alaealiste väärteoasjade dokumendivaatlus viidi läbi autori poolt aprill 2014. Vaatluse põhjal antakse ülevaade, kas alaealiste väärteoasjade menetluskirjeldustes korduvad sarnased menetluslikud vead ning milline hulk on AS ja TubS väärteoasju, kus toode on äravõetud asitõendina. Samuti, kui suur on hulk on väärteoasju, kus toode on äravõetud vallasasjana.

Kolmandas etapis viis autor läbi ekspertintervjuud PPA Põhja prefektuuri Lääne-Harju politseijaoskonna noorsoo- ja ennetusteenistuse kuue ametnikuga. Valikuks olid ametnikud, kes viisid läbi alaealiste suhtes alustatud AS ja TubS väärteomenetlusi ajavahemikul 19.09.2012-19.09.2013. Valitud ametnike põhitöö on seotud alaealiste korrariikkujate ning alaealiste süütegude menetlemisega. Intervjuudest saadud vastuste analüüsimisel antakse ülevaade ekspertide hinnangust alaealiste väärteoasjades tehtavatest eksimuste põhjustest.

3.2. PPA 2013. aasta teenistusliku kontrolli kokkuvõtted

Töö autor on analüüsinud PPA KKPO arendusbüroo poolt 2013.aastal teostatud teenistuslike kontrollide kokkuvõtteid. Lähtuvalt peadirektori korraldusest viidi 2013. aastal PPA KKPO arendusbüroo poolt läbi teenistuslikud kontrollid PPA neljas prefektuuris (Ida-, Lõuna-, Lääne- ja Põhja prefektuuris). Eelpooltoodud kontrolli tulemiks oli ka väärteomenetluse korraldus ning dokumentide koostamine. (Teenistusliku kontrolli teostamine Politsei- ja Piirivalveameti struktuuriüksustes 2013.aastal, kinnitatud Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori korraldusega nr 1.1-4/54).

PPA Põhja prefektuuri Lääne-Harju politseijaoskonnas 2013. aasta kohta koostatud teenistuslike kontrollide ülevaates toodi välja, et enamasti on väärteoasjades alaealistele keelatud tubakatoode ära võetud PPVS § 7³⁹ alusel korrariikkumise lõpetamiseks. Ühes

väärteoasjas leiti kontrolli käigus, et vallasja hoiule võtmise protokollis oli märgitud samaaegselt, et toode võeti ära ohu tõrjumiseks ja korrariikkumise lõpetamiseks, kuid oleks piisanud ainult viimase väljatoomisest. Kontrolli käigus vaadeldud väärteoasjas anti mokatubakas hoiule, mille kohta on küll võetud allkirjad, kuid dokumendist ei nähtu kellele mokatubakas üle anti. Samuti ei nähtu väärteootsusest ega muust dokumendist, milline on mokatubakaga edasine toimimise viis. Mõningates väärteoasjades puudub ka dokumentaalne fikseering selle kohta, mida tehti PPVS alusel hoiule võetud tubakatootega. Positiivsena toodi kontrollis välja, et ametnike poolt on seaduslikult korrektselt toimitud ühes väärteoasjas, kus tubakatoode võeti hoiule PPVS alusel. Väärteoasjas on alaealise seaduslikku esindajat s.o lapsevanemat teavitatud vastavalt PPVS § 7⁴⁰ järgi, et lapsevanemal on õiguslik alus tubakatoode kätte saada. Samuti on märkustena toodud välja, et puudub hoiatus selle kohta, et kui seaduslik esindaja tootele järele ei tule, siis läheb toode hävitamisele. (Teenistusliku kontrolli kokkuvõte 19.04.2013...15.12.2013)

PPA KKPO poolt läbi viidud Ida prefektuuri, Lääne prefektuuri ja Lõuna prefektuuri 2013. aasta teenistuslike kontrolli kokkuvõtetest toodi välja puudustena, et alaealiste AS ja TubS väärteoasjades puuduvad dokumendid selle kohta, kas alaealisele keelatud alkoholi- või tubakatoode võeti ära asitõendina või PPVS alusel korrariikkumise lõpetamiseks. Väärteoasjades ei selgitata välja, kust alaealine sai temale keelatud alkoholi või tubakat. Samuti on puudustena nimetatud et alaealine purustas omakäeliselt sigaretid (Teenistusliku kontrolli kokkuvõte 20.05.2013...15.12.2013).

Puudustena märkustena nimetati veel, et ainsateks tõenditeks TubS § 48 väärteoasjades on alaealise enda ütlused ning tubakatoode ei ole võetud ära asitõenditena, mistõttu ei ole alaealise keelatud toode väärteoasjas ka tõendiks. Kui politsei teostab koolis kontrolli teenistuskoelega, mille käigus koer märgistab ära koti, milles on suitsupakk, siis peab olema koostatud ka vallasasja läbivaatus ja vallasasja äravõtmine, mis on kohustuslik PPVS –ist tulenevalt. (Teenistusliku kontrolli kokkuvõte 16.10.2013...16.12.2013)

Töö autor, analüüsid prefektuuride kokkuvõtteid, jõudis järeldusele, et PPA –s puudub ühtne praktika alaealiste AS ja TubS väärteoasjade menetlemisel. Alaealiste väärteoasju menetlevatel ametnikel puudub kindel arusaam, kuidas dokumenteerida aravõetud alkoholi- või tubakatooteid. Samuti puudub ametnikel ühtne arusaam, millal tuleks lähtuda PPVS –ist

vallasasja hoiule võtmisega või millistel juhtudel tuleb keelatud toode fikseerida asitõendina väärteoasjas.

3.3. Alaealisele keelatud alkoholi- ja tubakatoodetega toimimise viisid Lääne - Harju politseijaoskonnas

Politseiametnik peab oskama alaealiste väärteoasju menetledes eristada väärteomenetlust haldusmenetlusest. Selleks, et alaealiste suhtes läbiviidavad toimingud oleksid seadusega kooskõlas, peab olema ametniku poolt vastava menetluse valimisel ka õiguslikult korrektselt vormistatud dokumentatsioon.

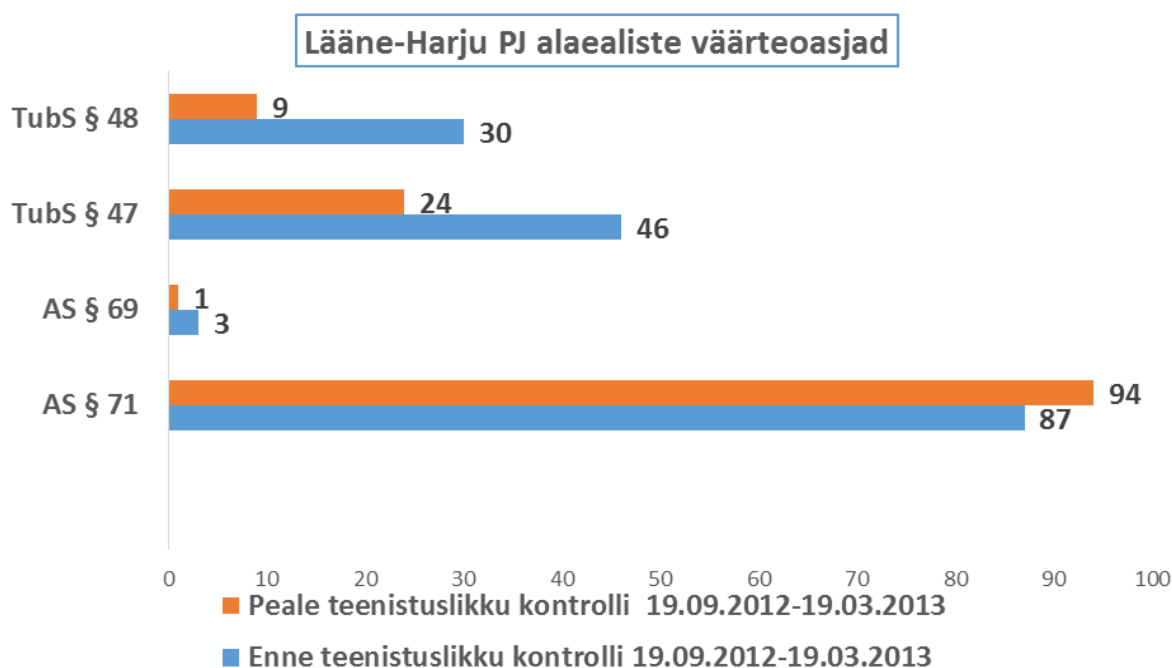
Uurimustöö eesmärgiks on teostada dokumendivaatlus Lääne-Harju politseijaoskonnas alaealiste suhtes läbiviidud AS ja TubS väärteoasjades. Valimi moodustasid alaealiste väärteoasjad, mida menetleti pool aastat enne (s. o ajavahemikul 19.09.2012-19.03.2013) ning pool aastat peale teenistuslikku kontrolli (s.o ajavahemik 19.03.2013-19.09.2013). Dokumendivaatlus viidi autori poolt läbi Lääne-Harju politseijaoskonna menetlusteenistuses, kus valimi moodustanud väärteoasjad asuvad. Dokumentide vaatluse käigus tehtud tähelepanekute kohta toob autor välja, millised olid äravõetud alkoholi- ja tubakatoodetega toimimise viisid ning toob välja väärteoasjades esile kerkinud puudused.

Jooniselt 1 on näha, et enne jaoskonnas tehtud teenistuslikku kontrolli on registreeritud alaealiste poolt toime pandud TubS väärteoasju kokku 76, millest moodustavad 30 tubakatoote omamise kohta (TubS § 48) ning 46 tubakatoote tarvitamise kohta (TubS § 47). Avastatud TubS rikkumiste arv on silmnähtavalt väiksem peale teenistusliku kontrolli teostamist jaoskonnas. TubS § 48 rikkumiste arv oli pool aastat enne teenistusliku kontrolli teostamist s.o 19.09.2012-19.03.2013 väiksem 21 väärteoasja võrra ning TubS § 47 oli väiksem 22 väärteoasja võrra.

AS § 71 alustatud väärteoasju on enne teenistuslikku kontrolli (s.o 19.09.2012-19.03.2013) kokku 87 ning peale kontrolli (s.o 19.03.2013-19.09.2013) 94, kus alaealised tarvitasid alkohoolset jooki. AS § 69 alusel viidi läbi kokku 4 väärteomenetlust, kus täisealine ostis alaealisele alkohoolset jooki.

Vaadeldes AS § 69 väärteoasja materjale leidis töö autor, et kõigis neljas registreeritud väärteoasjades on alaealistelt alkoholitoode ära võetud PPVS § 7³⁹ alusel ohu tõrjumiseks ja korrarikkumise lõpetamiseks. Samuti on alaealised hilisemalt andnud tunnistajana ütlusi selle kohta, kes alaealisele alkoholitoote ostis ning üle andis.

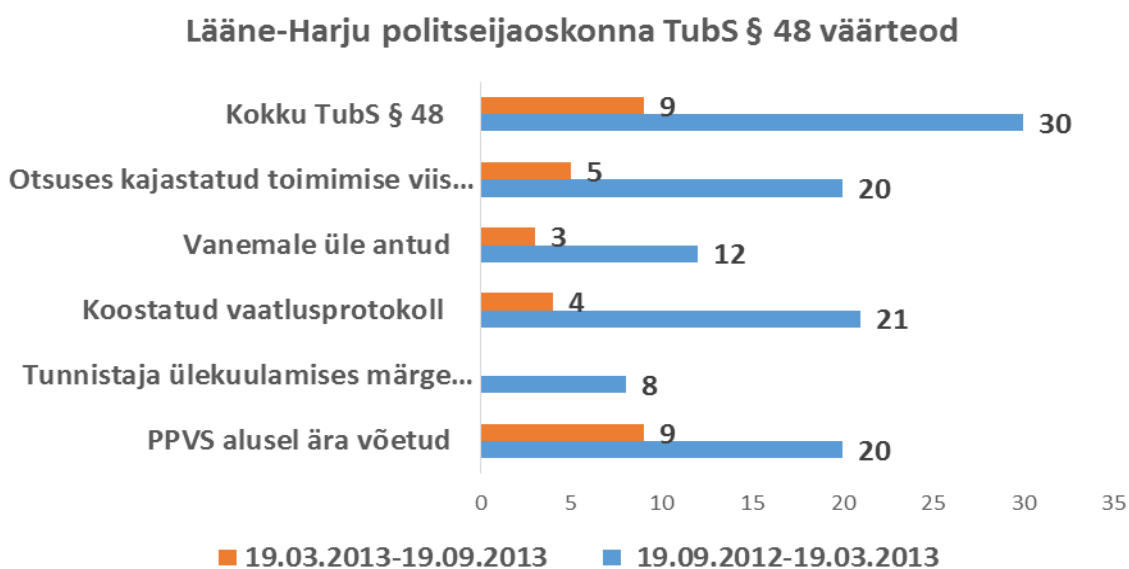
Vaadeldes alaealiste väärteoasju teeb töö autor järelduse, et enamus väärteoasju, kus alaealistelt on keelatud tooted ära võetud on seotud TubS § 48 rikkumisega (vt joonis 1). Autori hinnangul võib TubS § 48 väärteoasjade alustamise sagedus enne teenistuslikku kontrolli tuleneda sellest, et antud perioodil on koolides õppeperiood ning peale teenistuslikku kontrolli olevas ajaperioodis on mitme kuu pikkune koolivaheaeg. Autorile teadaolevalt on alaealiste poolt TubS rikkumised sagedasemad kooli õppetöö ajal, kus alaealised tarvitavad tubakat kooli vahetundide ajal.

Joonis 1. Lääne-Harju politseijaoskonna alaealistele koostatud AS ja TubS rikkumisega väärteoasjad ajavahemikus 19.09.2012-19.09.2013. aastal.

Peale teenistuslikku kontrolli (s.o 19.03-19.09.2013) avastati alaealiste poolt toime pandud TubS § 48 rikkumisi kokku 39. Joonise 2 järgi on alaealistelt äravõetud tubakatoote esmaseks toiminguks PPVS § 7³⁹ ehk vallasasja hoiulevõtmine korrarikkumise lõpetamiseks (kokku 20 –s väärteoasjas). Hiljem koostatakse hoiulevõetud vallasasja kohta vaatlusprotokoll, millega tunnistatakse alaealiselt äravõetud tubakas asitõendiks väärteoasja menetluse juurde (kokku 21 –s väärteoasjas) (vt joonis 2). Seega võib vaadeldud väärteoasja dokumentidest

jõuda järeldusele, et enamus alaealistele keelatud tubatoodete omamise juhtumite puhul võetakse alaealisele keelatud toode ära haldusmenetluse raames esmalt hoiule vallasasjana ning hilisemalt tunnistatakse äravõetud toode vaatlusprotokolli koostamisega asitõendiks. Vaadeldud materjalidest on positiivne, et 39 –st vääртеoasjast on 25 –s vääртеoasjas menetleja vääртеoosustuses kajastatud hilisemalt alaealiselt äravõetud tubakatootega toimimise viis, mis on ka seadusega kooskõlas (joonis 2).

Joonis 2. Lääne-Harju politseijaoskonnaametnike poolt alaealistele AS ja TubS vääртеoasjade materjalides läbi viidud toimingud ajavahemikus 19.09.2012-19.09.2013.

3.4. Lääne - Harju politseijaoskonna ekspertintervjuude analüüs

Lõputöö autori poolt viidi läbi ekspertintervjuud Lääne-Harju politseijaoskonna noorsoo- ja ennetusteenistuse 6 ametnikuga. Intervjuud ametnikega viidi läbi Lääne-Harju politseijaoskonna ametiruumis aprillis 2013. Valimi moodustasid ametnikud, kes menetlesid alaealiste AS ja TubS vääртеoasju ajavahemikul 19.09.2012-19.09.2013. aastal. Ekspertintervjuudest saadud vastuste analüüsi eesmärgiks on anda ülevaade alaealiste vääртеoasju menetlenud ametnike teadmistest alaealistele keelatud alkoholi- ja tubakatoodete äravõtmise viiside kohta. Samuti anda ülevaade ametnike arvamusel võimalike eksimuste tekkimise põhjustest vääртеoasjades.

Ekspertintervjuude käigus küsitleti intervjuueeritavaid kaheksa küsimuse raames. Kõik vastused anti suuliselt.

Intervjueeritavate seisukohad tulenevad nende praktilisest tööst ning teoreetilistest teadmistest lähtuvalt. Kuuest intervjueeritavast ametnikust 3, kes on tabelis 1 loetletud s.o vastaja nr 3, 4 ja 5 –na, on töötanud politseis üle 7 aasta. Vastajad nr 1, 2 ja 6 on töötanud politseis alla 5 aasta ning sellest 3 aastat Lääne-Harju politseijaoskonnas.

Tabel 1. Noorsoo- ja ennetusteenistuse ametnike teadlikkus ja arvamus alaealistele keelatud alkoholi- ja tubakatoodetega toimimise viisidest (intervjueeritavate vastuste järgi)

1. Milline on Teie ülesanne seoses alaealiste väärteoasjadega?	
Vastaja nr 1	Menetleda, avastada, tuvastada
Vastaja nr 2	Väärteo avastamine/tuvastamine ning selle menetlemine ja väärtegude edasine ennetamine
Vastaja nr 3	Kontrollin alaealiste poolt toime pandud väärteomaterjale ja olen ise kohtuväline menetleja (noorsoo- ja ennetusteenistuse vanem).
Vastaja nr 4	Ülesanne on alaealiste väärtegude menetlemine ning jätkuvate rikkumiste ennetamine.
Vastaja nr 5	Alaealiste väärteoasjadega on ülesanne eristada kas alaealine on süüvõimeline või mitte. Kui alaealine on alla 14, siis tegemist on VTM-i mittealustamisega, alaealist karistada ei saa ning ei saa teha VTM-is menetlustoiminguid (ainult HM). Kõikide asjaosalistelt tuleb võtta seletus, vaatlust ei fikseerita vaatlusprotokolliga ning 15 päeva vältel sooritatakse VTM-i mittealustamine ning oleneb asjaoludest, kas alaealine saadetakse alaealiste komisjoni või piisab sotsiaalpedagoogi või psühholoogi juurde saatmisest või lapsevanema mõjutusvahenditest.
Vastaja nr 6	Rikkumiste avastamine, fikseerimine, menetlemine (kuni väärteoprotokoll koostamiseni, lahendi koostab menetlusteenistus), vajadusel materjalide edastamine alaealiste komisjoni ning komisjoni istungil osalemine. Materjalide sisestamine andmebaasi (MIS).

Vastavalt tabelis nr 1 –s toodule võib teha järelduse, et kõik vastajad olid seisukohal, et nende, kui noorsoo- ja ennetusteenistuse ametnike esmane ülesanne on alaealiste väärteoasjadega tegelemine ning nende avastamine, menetlemine ning jätkuvate alaealiste poolt toimepandud rikkumiste ennetamine.

Ekspertintervjuude vastuste analüüsi põhjal on Lääne-Harju politseijaoskonna noorsoo- ja ennetusteenistuse ametnikele arusaadav alaealiste väärteoasjade menetlemise protsess. Samuti teatakse, et alaealisest õigusrikkujaga tegelemisel eesmärgiks on tema poolt jätkuvate õigusrikkumiste ennetamine.

Tabel 2. Noorsoo- ja ennetusteenistuse ametnike teadlikkus ja arvamus alaealistele keelatud alkoholi- ja tubakatoodetega toimimise viisidest (intervjueeritavate vastuste järgi)

	2. Kas alaealiselt peaks alati tubakatoote või alkoholitoote ära võtma ning millisel eesmärgil see peaks toimuma?
Vastaja nr 1	Peaks võtma, selleks, et ennetada seaduse rikkumist ja tema poolt tehtavat tegevust, mis võib kahjustada tema tervist.
Vastaja nr 2	Kuna alaealistele on tulenevalt AS-est ja TubS-est keelatud omada tubakat ja alkoholi, siis tuleb toode ära võtta selleks, et ei tekiks ahvatlust seda tarvitada.
Vastaja nr 3	Kindlasti peaks ja seda selleks, et vältida alaealistele keelatud toodete tarbimist. Samuti on kohustus lõpetada väärteo toimepanemine - tubakatoote ja alkoholi omamine on alaealistele seadusega keelatud.
Vastaja nr 4	Alaealiselt tuleks võtta kindlasti alkohol või tubakas ära, kuna see on nende tervisele kahjulik ja neile keelatud.
Vastaja nr 5	AS ja TubS-i järgi on alaealisele keelatud omada alkoholiseid jooke või tubakatooteid, seega politseiametnik fikseerib selle vallasasja hoiulevõtmise protokolliga. Teavitab lapsevanemat ning peale vastavate toimingute tegemist annab lapsevanemale toote üle. Eesmärk on alkoholi- või tubakatoote äravõtmisel, et alaealine ei tarvitaks neid ning ei paneks süütegusid toime.
Vastaja nr 6	Reaalselt sätestab alkoholiseadus alaealise suhtes keelu alkoholise joogi omamisele, kuid kvalifikatsioon puudub, tubakaseaduses on alaealise omamise suhtes olemas nii rikkumise kui kvalifikatsiooni paragrahv.

Intervjuus esitatud küsimusele, kas alaealiselt peaks alati võtma ära tubaka- ja alkoholitoote ning millisel eesmärgil see peaks toimuma, on vastatud sarnaselt. Vastaja nr 1 ja Vastaja nr 4 on selgitanud, et alaealiselt tuleks ära võtta alkohol ja tubakas, kuna need tooted võivad kahjustada alaealiste tervist. Ametnikud on lähtuvalt oma töökogemustest teadlikud, et alaealisele keelatud tooted tuleb võtta ära nende tervise kaitseks. Samuti on Vastaja 6, Vastaja 5 ning Vastaja 3 vastuse analüüsist tulenevalt ametnikele arusaadav, et alaealisele seadusandja poolt sätestatud keelud seoses alkoholi ja tubaka omamisega on sätestatud AS -s ja TubS -s. Vastaja nr 2 on selgitanud lisaks, et alaealiselt tuleb alkohol ja tubakas ära võtta pigem selleks, et ei tekiks alaealisel ahvatlust tarvitada neid tooteid ning ta ei saaks kahjustada oma tervist.

Tabel 3. Noorsoo- ja ennetusteenistuse ametnike teadlikkus ja arvamus alaealistele keelatud alkoholi- ja tubakatoodetega toimimise viisidest (intervjueeritavate vastuste järgi)

3. Kas alaealiselt alkoholi- või tubakatoote äravõtmine tuleb dokumenteerida ning mis seaduse alusel?	
Vastaja nr 1	Tuleb dokumenteerida ning see on reguleeritud AS ja TubS alusel
Vastaja nr 2	Alaealiselt alkoholi või tubaka äravõtmisel tuleb see ka dokumenteerida, et ei tekiks vaidlusi kuhu sai tema ostetud tubaka- või alkoholitoode. See tuleneb kõik AS-sest ja TubS-sest.
Vastaja nr 3	Jah, tuleb dokumenteerida. PPVS, koostatakse vallasasja hoiulevõtmise protokoll.
Vastaja nr 4	Äravõtmine tuleb dokumenteerida ja seda tehakse PPVS alusel
Vastaja nr 5	Oleneb, kas alaealine oli süüvõimeline või mitte
Vastaja nr 6	Kindlasti tuleb, kasvõi juba selleks, et vältida segadust. Hetkel koostame vallasasja hoiulevõtmise protokoll PPVS § 7'39 alusel.

Intervjuu käigus analüüsitud vastust küsimusele, kas alaealiselt äravõetud alkoholi- või tubakatoote dokumenteerimine on vajalik ning mis seaduse alusel seda tuleb teha. Ametnike intervjuu vastuste analüüsist tulenevalt vastasid enamuse intervjueeritavad (v.a Vastaja nr 5), et alaealiselt tubaka ja alkoholi äravõtmine tuleb dokumenteerida. Vastaja nr 5 tõi välja, et dokumenteerimise vajadus oleneb sellest, kas tegu on süüvõimelise alaealisega või mitte. Kolm vastanud ametnikku (Vastaja nr 3, 4 ja 5) selgitasid, et alaealisele keelatud alkohol ja tubakas võetakse ära PPVS –i alusel. Samas Vastajad nr 1 ja 2 tõi välja, et toodete äravõtmine alaealistelt on reguleeritud AS ja TubS alusel.

Tabel 4. Noorsoo- ja ennetusteenistuse ametnike teadlikkus ja arvamus alaealistele keelatud alkoholi- ja tubakatoodetega toimimise viisidest (intervjueeritavate vastuste järgi). Autori tabel.

4. Milline on Teie arvamus selle kohta, et juhul kui politseiametnikust tunnistaja kirjutab, mida tehti alkoholi või tubakatootega, siis kas sellest piisab?	
Vastaja nr 1	Ei piisa vaid tuleks teha haldustoiming ning see dokumenteerida.
Vastaja nr 2	Arvan, et piisab
Vastaja nr 3	See teeks menetlust lihtsamaks, aga kui on tegemist mittesubjektiga ja tunnistaja ülekuulamist ei ole, siis on asi keerukam. Lisaks ei pruugi koheselt tunnistaja teada, mis asjadest saab. Menetluse raames peab äravõetud asju vaatlema ja võimalusel fotografeerima.
Vastaja nr 4	Minu arvates peaks piisama, kuigi hiljem tuleks siiski otsuses see ka välja tuua, et ei tekiks arusaamatusi.
Vastaja nr 5	VÕS-i järgi on lapsevanemal õigus neile toodetele, seega ei piisaks. Lapsevanem peab kinnitama, et on toote kätte saanud või kui ta seda ei soovi, siis tuleb see asitõendina hoiule võtta.
Vastaja nr 6	Minu arvamus on, et politseiametnikust tunnistaja ütlustest piisab.

Küsimusele selle kohta, kas piisab politseiametnikust tunnistajast, kes kirjutab oma ülekuulamises, mis alaealiselt äravõetud alkoholist või tubakast sai, vastasid vastajatest 3 (Vastaja 2, 4, ja 6), et sellest täiesti piisab. Vastaja nr 1 ja 5 on selgitanud, et ei piisa, kuna tuleks esmalt teostada haldustoiming ning lapsevanemal on õigus nendele toodetele VÕS –e alusel.

Tabel 5. Noorsoo- ja ennetusteenistuse ametnike teadlikkus ja arvamus alaealistele keelatud alkoholi- ja tubakatoodetega toimimise viisidest (intervjueeritavate vastuste järgi)

	5. Milline on Teie seisukoht seoses sellega, et juhul, kui alaealine ise tubakatoote purustab, siis kas sellega ei ole enam ohtu alaealisele ning kas sel juhul ei peaks alaealisele keelatud tubaka- või alkoholitoote äravõtmist dokumenteerima?
Vastaja nr 1	Ei tohi lasta alaealisel hävitada temale keelatud toodet, vaid tuleb võtta vallasasjana hoiule ja äravõtmine dokumenteerida.
Vastaja nr 2	Kui alaealine purustab ise omakäeliselt tubakatoote, siis ei ole enam ohtu ning selle võiks kirjutada ta enda ütlustesse, et oleks ka tuvastatav kuhu ja mis tubakatootest sai.
Vastaja nr 3	Ei pea seda õigeaks, kuna alaealisel on keelatud omada, siis läheb omand üle tema seaduslikule esindajale. Ei pea õigeaks, et alaealisel või politseinikul on õigus kellegi teise vara hävitada. Lisaks tekib alati küsimus, kuidas seda siis fikseerida.
Vastaja nr 4	Minu arvamus on, et alaealine võib tubakatoote ise purustada, kuid see tuleks ka fikseerida menetluskirjeldustes.
Vastaja nr 5	See oleks ilmselgelt lihtsam ja seda on ka praktiseeritud, kuid kaebuste vältimiseks ei soovitaks, asjaolud peavad selged olema.
Vastaja nr 6	Jah, minu seisukoht on, et sellisel juhul ei pea dokumenteerima, kui nt alaealine tabatakse sigaretti suitsetamast ning fikseeritakse korrektselt tema rikkumine (tubakatoote tarvitamine) ning kui ta siis pooliku sigareti purustab ja ära viskab, ei ole omamise fikseerimine vajalik. Kui aga alaealise taskust tuleb isiku/ asjade läbivaatuse käigus välja sigaretipakk (ainus rikkumine ongi sellisel juhul omamine), siis omamise fakti tõendamiseks ja menetluse alustamiseks on siiski tarvis äravõtmine dokumenteerida, sellisel juhul ei tohiks alaealine tubakatoodet ka ära visata/purustada või muul viisil kasutus(tarvitamis-)kõlblikuks muuta.

Töö autor palus välja tuua ametnike seisukohad alaealise poolt tubakatoote purustamise kohta ning selle tegevuse dokumenteerimise vajalikkuse kohta. Intervjuude vastuste analüüsi põhjal ilmnas, et kuuest intervjueeritavast ametnikust 3 (Vastaja nr 2, 4 ja 5) on seisukohal, et alaealisel võiks lasta purustada talle keelatud tubakatoote, kuid leiavad, et antud toiming tuleks siiski ka dokumenteerida. Vastaja nr 1 on aga selgitanud, et alaealisel ei tohiks lasta hävitada tubakatoodet, vaid toode tuleks võtta vallasasjana hoiule.

Tabel 6. Noorsoo- ja ennetusteenistuse ametnike teadlikkus ja arvamus alaealistele keelatud alkoholi- ja tubakatoodetega toimimise viisidest (intervjueeritavate vastuste järgi)

6. Millest võivad tekkida Teie arvamusel eksimused alaealistelt äravõetud alkoholi ja tubaka toimimisel ning dokumentide fikseerimisel?	
Vastaja nr 1	Kui lastakse keelatud toode hävitada, siis ei peeta otstarbekaks dokumenteerida
Vastaja nr 2	Sellest, et menetluspraktika on prefektuuri siseselt erinev
Vastaja nr 3	Kui märga ainult ülekuulamises, jääb tihti segaseks mis kell, mil viisil seda tehti, kus hoitakse. Kõige suurem viga tekib siis, kui asi antakse tagasi enne vaatlemist ja peaks kasutama vastutavale hoiule andmist (eriti siis, kui tegemist asitõendiga)
Vastaja nr 4	Eksimused on põhjustatud sellest, et pole täpselt aru saadud, kuidas käituda, kuna prefektuuris toimitakse jaoskondades väga erinevalt.
Vastaja nr 5	Ei tea
Vastaja nr 6	Eksimused võivad tekkida erinevatel asjaoludel, nt kiirustamine, ametniku vähene töökogemus/puudulik instruktaaz, puudulik juhendamine/ ettevalmistus vajalike toimingute teostamiseks (nt dokumente koostab ametnik, kelle põhitöö ei ole alaealistega seotud), vajalike blankettide puudumine, ühtsete juhiste puudumine k.a. paberkandjal juhendite puudumine, mida kaasas kanda/mälu värskendamiseks siseveebist lugeda.

Intervjuu käigus esitati küsimus ametnikele selle kohta, et millest võivad tekkida eksimused alaealiselt äravõetud alkoholi ja tubaka toimimisel ning dokumentide fikseerimisel. Eelnevalt selgitati autori poolt intervjueeritavatele vääртеoasjades tuvastatud eksimused alaealistelt äravõetud alkoholi- ja tubakatootega toimimisel. Ametnikel paluti tuua välja nende arvamus selle kohta, et mis põhjustel võivad eksimused tulla. Vastaja nr 1 on seisukohal, et kui lasta alaealisel temale keelatud toode hävitada, siis ei peakski toiminguid dokumenteerima. Vastajatest 3 (Vastaja 2, 4 ja 6) on eksimuste põhjuseks toonud ühiste juhendite puudumise ning selle, et prefektuuris siseselt on alaealiste vääртеoasjade menetlemise praktika erinev. Vastaja nr 3 on toonud vääртеoasjade menetlemise käigus tehtud eksimusena välja selle, et kui asi antakse tagasi seaduslikule esindajale enne asitõendi vaatlemist, siis peaks kasutama menetluse raames hoopis vastutavale hoiule andmist. See on oluline selleks, et vastutavale hoiule antud tõend hoitakse alles kuni otsuse jõustumiseni.

Tabel 7. Noorsoo- ja ennetusteenistuse ametnike teadlikkus ja arvamus alaealistele keelatud alkoholi- ja tubakatoodetega toimimise viisidest (intervjueeritavate vastuste järgi)

	7. Kas Teie hinnangul oleks vaja ühtse menetluspraktika tagamiseks täiendavaid juhiseid või õppematerjale alaealistele keelatud alkoholi- ja tubakatootega äravõtmise viiside kohta?
Vastaja nr 1	Kindlasti on vaja
Vastaja nr 2	Kuna praktika on erinev siis võiks ikkagi olla ka juhised, kuna siis ei tekiks küsimusi ega segadust seaduslikul esindajal ja ka lapsel endal
Vastaja nr 3	See on koht, mis on puudulik. Isegi ühe prefektuuri raames on erinev praktika. Lõppude lõpuks on igal toimingul kindel alus ja seda peaksid järgima kõik. Ja kui alus on ähmane või politseinik teeb, aga ei tea, kust see tuleb, see tekitab vaidlusi, ebakindlust ja segadust. Ebakindlus tähendab, et seda probleemi ei taheta näha, siis ei pea tegelema. See on eriti alaealiste asjade puhul nii. Paljuski oleneb käitumisest noorsooteenistuse vanemast – tema kujundab oma teenistuspiirkonnas politseinike käitumise – kuidas peaks!
Vastaja nr 4	Kindlasti oleks vaja kindlaid juhiseid või vähemalt lihtsasti kättesaadavaid õppematerjale, mis aitaksid aru saada alaealiselt alkoholi ja tubaka äravõtmise menetluslikest alustest.
Vastaja nr 5	Kui need on olemas, siis kindlasti.
Vastaja nr 6	Jah, minu hinnangul on kindlasti tarvis ühtse menetluspraktika tagamiseks täiendavaid juhiseid/ õppematerjale alaealistele keelatud alkoholi- ja tubakatoodete äravõtmise viiside kohta. Vesteldes kolleegidega teistest jaoskondadest/ struktuuriüksustest ilmneb, et selliste juhtumite puhul on töös mitmeid erinevaid praktikaid, mis tekitab kindlasti segadust. Oluline on siiski üheselt lähtuda seadusest.

Autori poolt analüüsiti intervjuu käigus esitatud küsimust selle kohta, et kas on vaja menetluspraktika ühtlustamiseks koostada täiendavaid juhiseid või õppematerjale alaealistele keelatud alkoholi- ja tubakatoodete äravõtmise viiside kohta. Kõik intervjuus osalenud ametnikud on toonud välja läbi selgituste, et neile oleks vaja kindlasti juhiseid, kuidas toimida alaealistelt äravõetud alkoholi- ja tubakatoodetega. Kindlad juhised aitaksid vastajate hinnangul toimida praktilises töös vastavalt seadustele. Siinkohal tuli ametnike intervjuude analüüsist välja, et PPA neile teadaolevalt on Põhja prefektuuri jaoskondades erinev praktika. Seetõttu ongi vaja õppematerjale, et ühtlustada alaealiste väärteoasjade menetlemise praktikat.

3.5. Järeldused, ettepanekud

Lõputöö uuringu eesmärgist lähtuvalt analüüsiti alaealistelt äravõetud alkoholi- ja tubakatootega toimimise viise PPA Põhja prefektuuri Lääne-Harju politseijaoskonna näitel. Töö eesmärgiks oli välja selgitada, kas alaealistele keelatud alkoholi- ja tubakatoodete

ärahvõtmisel lähtutakse haldusmenetluslikest meetmetest korrariikkumise lõpetamiseks või süüteomenetluslikest süüteo tõendamise eesmärgil ning kas toimingud on teostatud õiguslikult korrektselt.

Vaadeldes Lääne-Harju politseijaoskonna alaealiste AS ja TubS väärteoasju on autor teinud järelduse, et alaealiste väärteoasju menetlevatel ametnikel ei ole kindlat arusaama alaealistelt ärahvõetud alkoholi ja tubaka dokumenteerimisest ning selle tegevuse seaduslike aluste kohta. Samuti ei ole ametnikele arusaadav, millise menetluse raames oleks õiguslik alus võtta ära alaealiselt keelatud alkoholi- või tubakatoode.

PPA KKPO arendusbüroo 2013. aastal teostatud teenistuslike kontrollide kokkuvõtete analüüsist lähtuvalt on autor seisukohal, et kontrollides välja toodud puuduste põhjal on ühtseks probleemiks PPA –s alaealiste AS ja TubS väärteoasjade menetlemise raames alaealistelt ärahvõetud alkoholi- ja tubakatoodetega toimimise viis ning selle dokumenteerimine.

Lääne-Harju politseijaoskonna alaealiste väärteoasjade dokumendivaatluse ja ekspertintervjuude põhjal teeb autor järeldused eelkõige selleks, et praktikud, kes töötavad alaealiste korrariikkujate ning süüteo toimepanijatega saaksid teavet alkoholi- ja tubakatoode ärahvõtmise õiguslikest alustest ning ärahvõetud toodete dokumenteerimise vajalikkusest.

Analüüsi tulemustest selgub, et väärteo lahendites on kirjas, mis menetluse raames ärahvõetud asitõendist või vallasasjast edasi sai, kas anti menetluse raames üle lapsevanemale või teavitati vanemat, et asitõend on kättesaadav politseijaoskonnas. Positiivne on ka see, et TubS § 48 raames alaealistelt ärahvõetud tubakatoode on üldjuhul võetud esmalt ära PPVS alusel alaealise korrariikkumise lõpetamiseks ning hiljem on koostatud vaatlusprotokoll, millega tunnistatakse ärahvõetud tubakatoode asitõendiks.

Autorile teadaolevalt teavitati Lääne-Harju politseijaoskonna ametnikke (läbi dokumendihaldusprogrammi Delta) PPA KKPO arendusbüroo teenistuslikus kontrollis välja toodud puudustest, kuid siiski on jaoskonna ametnike vormistatud materjalidest näha, et enim eksimusi alaealistelt ärahvõetud tubakatoodetega tehti peale teenistuslikku kontrolli. Samas peab töö autor vajalikuks tuua välja, et mõlemas alaealiste väärteoasjade vaadeldavas ajaperioodis menetlesid alaealiste väärteoasju samad ametnikud.

Ekspertintervjuude analüüsist lähtuvalt toob autor positiivse aspektina välja selle, et intervjuueeritud kuus ametnikku on teadlikud, milliste seadustega on alaealistele seatud keelud alkoholi- ja tubakatoodetega seonduvalt. Samuti on nad teadlikud, milline on nende, kui noorsoo- ja ennetusteenistuse ametnike ülesanded alaealiste korrariikujatega tegelemisel.

Probleemse kohana toob autor analüüsist lähtuvalt välja, et mingil põhjusel ei ole vastajatest pooled teadlikud, milliste seaduste alustel võetakse alaealiselt ära nende keelatud alkoholi- ja tubakatooted. Intervjuudest selgus, et 2 ametnikku on seisukohal, et toodete äravõtmine toimub AS ja TubS alusel. Seaduslik alus toote äravõtmiseks tuleneb siiski PPVS –i, VTMS –i või KrMS alusel. Põhjusteks, millest praktilises töös alaealistega tegelevatel ametnikel võivad tulla eksimused alaealistele keelatud toodete äravõtmisel, on tingitud intervjuueeritavate seisukohal erinevast prefektuuri sisesest vääртеomenetluse praktikast. Samuti toodi intervjuudes välja probleemkohana inimressursi vähesus, mistõttu püütakse kiirustades alaealiste vääртеoasju menetleda ning millest võivad olla tingitud dokumenteerimise vead. Intervjuudest selgus ka, et osade vastajate hinnangul oleks lihtsam lasta alaealisel tubakatoode ise lõhkuda ning prügikasti visata, kuid seadusest lähtuvalt ei ole õiguslikult korrektne selline lähenemisviis tõendiga toimimisel.

Kokkuvõtvalt on autor seisukohal, et vaatamata jaoskonna sisesele vääртеoasjade kontrollile, Põhja prefektuuri poolt teostatavale teenistuslikule järelevalvele, KKPO poolt läbi viidud kontrollile ning koolitustele ja seminaridele, esinevad siiski alaealiste vääртеoasjade menetlemisel ning alaealistelt äravõetud keelatud alkoholi- ja tubakatoodete dokumenteerimisel eksimused. Ekspertintervjuus osalenud 6 ametnikku on osalenud politseijaoskonna sisestel õppepäevadel, kus on selgitatud eksimusi alaealistelt äravõetud alkoholi ja tubakaga toimimisel, kuid ikka esinevad eksimused.

Autori töökohajärgses jaoskonnas teostab alaealiste vääртеoasjade üle sisemist kontrolli nii noorsoo- ja ennetusteenistuse vanem, kui ka menetlusteenistuse vanem. Noorsoo- ja ennetusteenistuse vanema kohustus teostada teenistuslikku järelevalvet tuleneb tema ametijuhendist (Teenistuse vanema ametijuhend, kinnitatud Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori asetäitja varade alal 29.08.2013.a käskkirjaga nr 8 Lisa 33). Jaoskonna siseste kontrollide käigus avastatud puudustest räägitakse ning selgitatakse ametnikele Lääne-Harju politseijaoskonna õppepäevadel, mis toimuvad iga aasta kahel korral. Samuti selgitatakse

väärteoasjades ametnike poolt tehtud eksimused individuaalselt läbi vahetu juhi või menetlusteenistuse ametnike.

Noorsoo- ja ennetusteenistuse ametnike kohustus on vormistada dokumente objektiivselt, korrektselt ja seaduslikult õigesti ning see kohustus tuleneb ametijuhendist. Ametniku õigus vastavalt ametijuhendile on saada teenistusülesannete täitmiseks vajalikku täiendõpet. Samuti on ametniku õigus esitada ettepanekuid ja arvamusi struktuuriüksuse töökorralduse paremaks korraldamiseks. (Noorsoopolitseiniku ametijuhend, kinnitatud Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori 04.07.2012.a käskkirjaga nr 245 Lisa nr 85).

Lähtuvalt eelpooltoodule on autor jõudnud järeldusele, et iga ametniku kohustus on teostada temale antud pädevusega menetlustoiminguid seaduslikult ja korrektselt. Ametnik on esmalt ise kohustatud tegema endale selgeks oma töö valdkonda puudutavad õigusnormid ning ka nendest oma töös lähtuma. Kui ametnik nõuab kodanikult seaduse järgimist, siis peab ta ka ise tundma norme. Ametnik, kes teostab menetlustoiminguid, peab olema ka vastavalt ametijuhendile koolitatud. Sellisel juhul, kui ametnik tunneb, et ta ei saa tema töös vajalikest normidest aru, siis peab ta pöörduma oma vahetu juhi poole, kes on kohustatud ametnikku suunama vastavale koolitusele.

Toetudes alaealiste AS ja TubS väärteoasjade vaatlusele ning ekspertintervjuude analüüsile teeb autor ettepaneku PPA Põhja prefektuuri Lääne-Harju politseijaoskonnale viia läbi jaoskonna sisene noorsoo- ja ennetusteenistuse ametnike koolitus, käsitlemaks alaealistelt AS ja TubS väärteoasjade raames äravõetud alkoholi- ja tubakatoodetega toimimise viise ning toimingute õiguslikult korrektset dokumenteerimist. Samuti teeb töö autor ettepaneku Lääne-Harju politseijaoskonna noorsoo- ja ennetusteenistuse vanemale teostada teenistuslikku kontrolli teenistuse siseselt kord kuus, tagamaks tõhusamat ülevaadet ametnike poolt teostatavate menetlustoimingute kohta. Ametnike jätkuvate eksimuste korral väärteoasjade dokumenteerimisel kaaluda distsiplinaarmenetluste läbiviimist eksimusi teinud ametnike suhtes.

KOKKUVÕTE

Lõputöö „Alaealistele keelatud tubaka- ja alkoholitootega toimimise viisid Põhja prefektuuri näitel“ eesmärgiks oli anda ülevaade alaealistelt äravõetud alkoholi- ja tubakatootega toimimise viisidest ning dokumenteerimisest – kas lähtutakse haldusmenetluslikest meetmetest korrariikkumise lõpetamiseks või süüteo menetluslikest süüteo tõendamise eesmärgil ning kas toimingud on teostatud õiguslikult korrektselt.

Eesmärgi saavutamiseks püstitati uurimusküsimused ning töötati läbi teemakohased õigusnormid ning dokumendid. Töö empiirilises osas anti ülevaade alkoholitoote ja tubakatoote mõistetest ning AS -s ja TubS –s alaealistele sätestatud keeldudest, samuti regulatsioonidest, mis sätestavad äravõetud tubaka- ja alkoholitootega toimimise (PPVS, KrMS ja VTMS).

Eesmärgi saavutamiseks analüüsiti 2013.aastal PPA KKPO arendusbüroo poolt teostatud teenistuslike kontrollide kokkuvõtteid. Järgnevalt vaadeldi Lääne-Harju politseijaoskonna alaealiste AS ja TubS väärteoasju, millest nähtusid puudused ametnike poolt teostatud väärteoasjade menetlusdokumentides. Autor viis läbi ekspertintervjuud Lääne-Harju politseijaoskonna ametnikega, mille eesmärgiks oli saada teavet alaealiste väärteoasju menetlenud ametnike teadmistest alaealistele keelatud alkoholi- ja tubakatoote äravõtmise seaduspärastest võimalustest ning väärteoasja materjalides tehtavate eksimuste võimalikest põhjustest.

PPA teenistuslike kontrolli kokkuvõtete analüüs näitab, et alaealiste väärteoasju menetlevatel ametnikel ei ole kindlat arusaama, kuidas oleks seaduslikult õige võtta ära alaealisele keelatud alkoholi- või tubakatoode ning alaealistelt alkoholi ja tubaka äravõtmist dokumenteeritud. Kokkuvõtete analüüs näitab, et tegemist on samase probleemkohaga PPA alaealiste väärteoasjades.

Lääne-Harju politseijaoskonna väärteoasjade dokumendivaatluse põhjal võib välja tuua, et väärteoasjade raames alaealistelt äravõetud alkoholi või tubakaga toimimise viis on dokumenteeritud õiguslikult korrektset, kuid mõningates väärteoasjades esineb siiski eksimusi. Eksimused seisnevad eelkõige selles, et TubS § 48 väärteoasjades võetakse ära alaealiselt tubakatooted PPVS alusel korrarikkumise lõpetamiseks ning hiljem koostatakse asitõendi vaatlusprotokoll. Samas jäetakse otsustustes märkimata, kas asitõendid on üle antud alaealise seaduslikule esindajale või jäävad väärteoasjade juurde ning kuuluvad hävitamisele.

Küsitletud ametnike hinnangul on alaealistelt äravõetud tubaka- ja alkoholitoodetega toimimise viiside eksimuste põhjusteks Põhja prefektuuri sisene praktika. Samuti toodi probleemiks inimressursi vähesus, millega kaasneb kiirustamine väärteoasjade menetlemisel. Intervjuudest saadud vastuste põhjal võib teha järelduse, et ametnikel puudub teadlikkus selle kohta, milliste seaduste alustel võetakse alaealiselt ära nende keelatud alkoholi- ja tubakatooted.

Lõputöös püstitatud uurimisküsimused said vastused ning seatud eesmärk sai täidetud. Uuringust nähtub, et lähtutakse alaealistelt äravõetud alkoholi- ja tubakatoodega toimimisel esmalt haldusmenetluslikest meetmetest korrarikkumise lõpetamiseks ning hiljem süüteomenetluslikest meetmetest süüteo tõendamiseks. Lisaks ilmneb töö uuringust, et noorsoo- ja ennetusteenistuse ametnike poolt esinevad eksimused alaealiste väärteoasjades, vaatamata PPA KKPO poolt teostatavate kontrollide, Põhja prefektuuri siseste koolituste ning jaoskonna siseste kontrollide läbiviimisi.

Toetudes alaealiste AS ja TubS väärteoasjade vaatlusele ning ekspertintervjuude analüüsile teeb autor ettepaneku PPA Põhja prefektuuri Lääne-Harju politseijaoskonnale viia läbi jaoskonna sisene noorsoo- ja ennetusteenistuse ametnike koolitus, käsitlemaks alaealistelt AS ja TubS väärteoasjade raames äravõetud alkoholi- ja tubakatoodega toimimise viise ning toimingute õiguslikult korrektset dokumenteerimist. Samuti teeb töö autor ettepaneku Lääne-Harju politseijaoskonna noorsoo- ja ennetusteenistuse vanemale teostada teenistuslikku kontrolli teenistuse siseselt kord kuus, tagamaks tõhusamat ülevaadet ametnike poolt teostatavate menetlustoimingute kohta. Ametnike jätkuvate eksimuste korral väärteoasjade dokumenteerimisel kaaluda distsiplinaarmenetluste läbiviimist eksimusi teinud ametnike suhtes. Kokkuvõtvalt peab autor võimalikuks, et analoogilised probleemid võivad olla ka teistes politsei struktuuriüksustes.

РЕЗЮМЕ

Размер работы вместе с дополнениями 44 страница, работа написана на эстонском языке. Список использованной литературы состоит из 33 источника.

Цель данной работы состоит в том, чтобы дать обзор о действиях с изъятой у несовершеннолетних алкогольной и табачной продукцией, а также о документации действий – исходят ли из административно-процессуальных действий для прекращения правонарушения или же начинают делопроизводство для доказательства преступления и все ли действия выполнены юридически правильно.

Для достижения поставленной цели в первой части работы дается обзор понятий алкогольной и табачной продукции, а также запреты для несовершеннолетних предписанные в Законе об алкоголе и в Законе о табачной продукции. Во второй части работы выясняются формы регулирования изъятия у несовершеннолетних запрещенной алкогольной и табачной продукции. В третьей части работы выясняются основные недостатки в делопроизводстве проступков несовершеннолетних в нарушении Закона об алкоголе и Закона о табачной продукции в Департаменте Полиции и Погранохраны основываясь на данные приведенные в отчете бюро развития отдела охраны правопорядка Департамента Полиции и Погранохраны 2013 года.

Рассматриваются проступки несовершеннолетних нарушивших Закон об алкоголе и Закон о табачной продукции на территории Ляэне-Харьюского отделения полиции, приводятся виды изъятия алкогольной и табачной продукции с целью выявить ошибки в исследуемой области. Дополнительно проводятся экспертные интервью среди работников службы молодежной полиции и службы предотвращения преступлений Ляэне-Харьюского отделения полиции, где проводится анализ знаний работниками различных регуляций по изъятию алкогольной и табачной продукции.

Во время исследований проводятся интервью с шестью служащими. Во время работы были получены ответы на вопросы исследования. На основании полученных результатов исследования были сделаны выводы и предложения по улучшению ситуации в Ляэне-Харьюском отделении полиции Пыхьяской префектуры.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Alaealiste kuritegevuse vähendamise arengukava aastateks 2007-2009. Justiitsministeeriumi kodulehelt

<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=35839/Alaealiste+kuritegevuse+vahendamise+arengukava+aastateks+2007-2009.pdf> välja otsitud 20.03.2013.

Alaealiste mõjutusvahendite seadus 28.01.1998, jõustunud 01.09.1998 - RT I 1988, 17, 264...RT I 2010, 41, 240

Alkoholi mõju tervisele. Halinga valla kodulehelt

http://www.halingavald.ee/public/resources/editor/file/alkoholi_moju_tervisele_2010.pdf välja otsitud 18.03.2014

Alkoholiseadus 19.12.2001, jõustunud 01.09.2002 – RT I 2002, 3, 7... RT I, 10.07.07.2013, 2

Alkoholiseaduse muutmise seadus 19.06.2008, jõustunud 14.07.2008 – RT I 2008, 30, 190

Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse 04.12.2002, jõustunud 01.04.2003 – RT I 2003, 2, 17... RT I, 05.11.2013, 10

Asitõendite, teiste äravõetud esemete, konfiskeeritud vara, arestitud vara ning leidude käitlemise kord. Kinnitatud Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori 02. juuni 2011 käskkirjaga nr 225. Kättesaadava Politsei- ja Piirivalveameti elektroonilises dokumentide haldamise süsteemis Delta. <https://ppadelta.smit/dhs/faces/jsp/dashboards/container.jsp#F7UcIs0c> välja otsitud 20.12.2013

Asjaõigusseadus 09.06.1993, jõustunud 01.12.1993 – RT I 1993, 39, 590 ... RT I, 13.03.2014, 82

Eesti Vabariigi Põhiseadus 28.06.1992, jõustunud 03.07.1992 - RT I 1992, 26, 349 ... RT I, 27.04.2011, 2

K. S.-i kaitsja vandeadvokaadi abi Janek Väli kassatsioon Tallinna Linnakohtu 21. detsembri 2004. a otsuse peale K. S. väärteoasjas tubakaseaduse § 21-3 järgi. Riigikohtu 12.05.2005. aasta kohtuotsus nr 3-1-1-43-05

Karistuseseadustik 06.06.2001, jõustunud 01.09.2002 – RT I 2001, 61, 364 ... RT I, 05.07.2013, 10

- Karistusseadustiku ja sellega seonduvate teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri.
Riigikogu kodulehelt <http://www.riigikogu.ee/?op=ems&page=eelnou&eid=a8261a8f-3708-45bf-bafc-2234bbbf3aa2&> välja otsitud 09.09.2013
- Koolmeister, I., Kangur, A., Lind, S., Pajula, E., Ploom, T., Sirk, I. 2007. Väärteomenetluse seadustik. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn. Kirjastus Juura
- Korrariikkumise toime pannud või abi vajavate laste kohtlemise juhend. Kinnitatud Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori 15. juuni 2010 käskkirjaga nr 265. Politsei- ja Piirivalveameti siseveebist <http://ppa-siseveeb.polsise/dotAsset/83229.doc> välja otsitud 01.04.2014
- Kriminaalmenetluse seadustik 12.02.2003, jõustunud 01.07.2004 - RT I 2003, 83, 558 ... RT I, 16.11.2012, 6
- Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018 heakskiitmine 09.06.2010, jõustunud 16.06.2010 - RT III 2010, 26, 51, välja andnud Riigikogu
- Laaring, M., Künnapu, M., Heinsoo, P., Mikiver, M. 2010. Politsei järelevalve menetlus. Õppevahend. Sisekaitseakadeemia Avaliku Teenistuse Arendus- ja Koolituskeskus
- M. J. kaitsja vandeadvokaat Toomas Alpi, S. S. kaitsja vandeadvokaat Margo Normanni, I. S. kaitsja vandeadvokaat Nikolai Kõivu, R. T. kaitsja vandeadvokaat Vello Sikuti ja A. Ä. kaitsja vandeadvokaat Mart Sikuti kassatsioonid Tartu Ringkonnakohtu 16.01.2006. aasta otsusele kriminaalasjas nr 1-04-46 KarS § 118 p 1 ja § 117 järgi. Riigikohtu Kriminaalkolleegium, 14.06.2006. aasta kohtuotsus nr 3-1-1-43-06
- Noorsoopolitseiniku ametijuhend. Kinnitatud Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori 04.07.2012. a käskkirjaga nr 245. Kättesaadava Politsei- ja Piirivalveameti elektroonilises dokumentide haldamise süsteemis Delta. <https://ppadelta.smit/dhs/faces/jsp/dashboards/container.jsp#F7UcIs0c> välja otsitud 14.05.2014
- Riikliku alkoholipoliitika põhimõtted esitatud Vabariigi Valitsuse istungile 22.09.2009
- Sootak, J., Pikamäe, P. 2009. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn. Kirjastus Juura
- Suitsuvabad tubakatooted. Terviseinfo kodulehelt <http://www.terviseinfo.ee/et/valdkonnad/tubakas/tubakatarvitamine/tubakatooted/suitsuvabad-tubakatooted> välja otsitud 20.12.2013
- Tanel Jürna kaitsja vandeadvokaadi vanemabi Raivo Bergsoni kassatsioon Harju Maakohtu 31. jaanuari 2006. a otsuse peale Tanel Jürna väärteoasjas Liiklusseaduse § 74-19 ja §

74-22 lg 2 järgi. Riigikohtu Kriminaalkolleegium, 08.09.2006. aasta kohtuotsus nr 3-1-1-60-06

Teenistusliku kontrolli kokkuvõte 16.10.2013 nr 1.3-1/174387-1. Kättesaadav Politsei- ja Piirivalveameti elektroonilises dokumentide haldamise süsteemis Delta. <https://ppdelta.smit/dhs/faces/jsp/dashboards/container.jsp#F7UcIs0c> välja otsitud 16.12.2013

Teenistusliku kontrolli kokkuvõte 16.12.2013 nr 1.3-1/210197-1. Kättesaadav Politsei- ja Piirivalveameti elektroonilises dokumentide haldamise süsteemis Delta. <https://ppdelta.smit/dhs/faces/jsp/dashboards/container.jsp#F7UcIs0c> välja otsitud 15.12.2013

Teenistusliku kontrolli kokkuvõte 19.04.2013 nr 1.3-1/68599-1. Kättesaadav Politsei- ja Piirivalveameti elektroonilises dokumentide haldamise süsteemis Delta. <https://ppdelta.smit/dhs/faces/jsp/dashboards/container.jsp#F7UcIs0c> välja otsitud 15.12.2013

Teenistusliku kontrolli kokkuvõte 20.05.2013 nr 1.3-1/87149-1. Kättesaadav Politsei- ja Piirivalveameti elektroonilises dokumentide haldamise süsteemis Delta. <https://ppdelta.smit/dhs/faces/jsp/dashboards/container.jsp#F7UcIs0c> välja otsitud 15.12.2013

Teenistusliku kontrolli teostamine Politsei- ja Piirivalveameti struktuuriüksustes 2013. aastal korraldus 2002.2013 nr 1.1-4/54. Kättesaadav Politsei- ja Piirivalveameti elektroonilises dokumentide haldamise süsteemis Delta. <https://ppdelta.smit/dhs/faces/jsp/dashboards/container.jsp#F7UcIs0c> välja otsitud 01.04.2014

Teenistuse vanema ametijuhend. Kinnitatud Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori asetäitja varade alal 29.08.2013. a käskkirjaga nr 8. Kättesaadava Politsei- ja Piirivalveameti elektroonilises dokumentide haldamise süsteemis Delta. <https://ppdelta.smit/dhs/faces/jsp/dashboards/container.jsp#F7UcIs0c> välja otsitud 14.05.2014

Terviseinfo kodulehelt http://www.terviseinfo.ee/images/Riiklik_alkoholipoliitika.pdf välja otsitud 20.12.2013

Tubakaseadus 04.05.2005, jõustunud 05.06.2005 – RT I 2005, 29, 210... RT I, 30.12.2011, 37 Tubakaseaduse ja reklaamiseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. Eelnõude infosüsteem <http://eelnoud.valitsus.ee/main#0LUpNALd> välja otsitud 28.10.2013

Tubakatoodetes kasutatavad lisandid. Tartu Ülikooli Kliinikumi kodulehelt
http://www.kliinikum.ee/kopsukliinik/attachments/article/56/Tubakatoodetes_kasutatavad_lisandid.pdf välja otsitud 18.03.2014

LISA. 1 NOORSOO- JA ENNETUSTEENISTUSE AMETNIKE EKSPERTINTERVJUU KÜSIMUSED

INTERVJUEERITAVATE KÜSIMUSED:

1. Milline on Teie ülesanne seoses alaealiste väärteoasjadega?
2. Kas alaealiselt peaks alati tubakatoote või alkoholitoote ära võtma ning millisel eesmärgil see peaks toimuma?
3. Kas alaealistelt alkoholi- või tubakatoote äravõtmine tuleb dokumenteerida ning millise seaduse alusel?
4. Milline on Teie arvamus selle kohta, et juhul kui politseiametnikust tunnistaja kirjutab, mida tehti alkoholi- või tubakatootega, siis kas sellest piisab?
5. Milline on Teie seisukoht seoses sellega, et juhul kui alaealine tubakatoote ise purustab, siis kas sellega ei ole enam ohtu alaealisele ning kas sel juhul ei peaks alaealisele keelatud tubaka- või alkoholitoote äravõtmist dokumenteerima?
6. Milliste seadustega on Teile teadolevalt sätestatud alaealistele keelatud alkoholitoodete ja tubakatoodete äravõtmine? Kirjelda milline on praktikas dokumenteerimise protsess.
7. Millest võivad tekkida Teie arvamusel eksimused alaealistelt äravõetud alkoholi ja tubaka toimimisel ning dokumentide fikseerimisel?
8. Kas Teie hinnangul oleks vaja ühtse menetluspraktika tagamiseks täiendavaid juhiseid või õppematerjale alaealistele keelatud alkoholi- ja tubakatoodete äravõtmise viiside kohta?

Ette tänades!

Liisa Miil